

**Pētījums par jauniešu apmācību
vajadzībām un interesēm attālos vai
mazattīstītos reģionos**

Socioloģisko pētījumu institūts

Rīga, 2010

Pētījuma pasūtītājs:

LR Izglītības un zinātnes ministrija
Rīga, Vaļņu iela 2, LV-1050

Pētījuma veicējs:

SIA "Socioloģisko pētījumu institūts"
Rīga, Kr.Barona iela 28a-11, LV-1011

Pētījuma autori:

Sigita Sniķere^{1,2}, Ilze Koroļeva^{1,2}, Aleksandrs Aleksandrovš^{1,2}, Ieva Kārkliņa^{1,2}

¹ Socioloģisko pētījumu institūts, ² LU Filozofijas un socioloģijas institūts

Socioloģisko pētījumu institūts pateicas par atbalstu pētījuma veikšanā LR Izglītības un zinātnes ministrijas Jaunatnes politikas nodaļas speciālistiem, pašvaldību amatpersonām, jaunatnes lietu speciālistiem un jaunatnes darbiniekiem, kuri piedalījās šajā pētījumā.

Atslēgas vārdi: jaunatnes politika, neformālā izglītība, jaunatne, jauniešu centri

Saturs

Saturs	3
Attēlu rādītājs	4
Tabulu rādītājs	4
Pētījumā izmantotās definīcijas	5
Ievads	6
1. Pētījuma teorētiskais ietvars	8
2. Pētījuma metodoloģija	11
3. Jauniešu centru darbības modeļi	14
1. modelis – Jauniešu centrs neformālās izglītības apguvei	14
2. modelis – Jauniešu centrs neformālās izglītības apguvei un brīvā laika pavadīšanai	18
3. modelis – Jauniešu centrs neformālās un interešu izglītības apguvei un brīvā laika pavadīšanai	21
4. modelis – Jauniešu centrs brīvā laika pavadīšanai	26
4. Jauniešu viedokļi par neformālās izglītības aktivitātēm	28
Neformālās apmācības pieredzes raksturojums	28
Jauniešu interese par jaunu zināšanu un prasmju apgūšanu	29
5. Jauniešu aktivitāte un attieksme pret jauniešu centriem	41
Jauniešu aktivitātes pašnovērtējums	41
Apmierinātība ar jauniešu centru darbību	43
6. Jauniešu centru izveides un darbības paplašināšanas novērtējums	48
Secinājumi un ieteikumi	49
Izmantotā literatūra	52
Pielikums Nr.1. Multifunkcionālu jaunatnes centru izveides pieteikumu novērtējums	53
Pielikums Nr.2. Rekomendācijas infrastruktūras atbalstam multifunkcionālu jaunatnes centru izveidei	53

Attēlu rādītājs

---

1. attēls. Zināšanas un prasmes, kas apgūtas pēdējo trīs gadu laikā un zināšanas, kuras jaunieši vēlētos apgūt (%).....	29
2. attēls. Ieinteresētība apmeklēt bezmaksas nodarbības/kursus/lekcijas (%).....	30
3. attēls. Jauniešu ieinteresētība apmeklēt papildu apmācības saistībā ar dzīves vietas urbanizāciju(%)....	30
4. attēls. Iemesli, kādēļ jaunieši nevēlas apgūt papildus zināšanas vai prasmes (%).....	31
5. attēls. Zināšanas un prasmes, kuras jaunieši vēlas apgūt: atbilžu sadalījums atkarībā no vecuma (%)..	32
6. attēls. Zināšanas un prasmes, kuras jauniešiem visvairāk nepieciešamas	33
7. attēls. Iemesli, kādēļ vēlas iegūt jaunas zināšanas un prasmes: atbilžu sadalījums atkarībā no vecuma (%).....	34
8. attēls. Apmācību formu izvēle (%).....	37

Tabulu rādītājs

1.tabula. Respondentu sadalījums pēc galvenajām sociāli demogrāfiskajām pazīmēm.....	13
2. tabula. Jauniešu centru darbības modeļi.....	14
3. tabula. Tēmas, par kurām interesējas jaunieši (% un atbilžu piemēri).....	35
4. tabula. Jauniešu ierosinājumi un idejas par projektiem, kuros tie vēlētos iesaistīties savā dzīvesvietā (% un atbilžu piemēri).....	39
5. tabula. Jauniešu aktivitātes pašnovērtējums (%).....	41
6. tabula. Aktivitātes pašnovērtējuma vidējie rādītāji dažādās jauniešu grupās	41
7. tabula. Jauniešu centru apmeklējuma biežums (% no tiem, kuru dzīvesvietā šādi centri darbojas).....	42
8. tabula. Jauniešu nodarbes iniciatīvu/ brīvā laika centros (% no tiem, kuru apmeklējuši jauniešu centru savā dzīvesvietā)	43
9. tabula. Jauniešu apmierinātība ar centra darbību un piedāvātajiem pakalpojumiem (% no tiem, kuri apmeklējuši centru)	43
10. tabula. Apmierinātības vai neapmierinātības iemesli (% no tiem, kuri apmeklējuši centrus)	44
11. tabula. Jauniešu centru nepieciešamības vērtējums (%)	45
12. tabula. Pakalpojumi un aktivitātes, kas jauniešu centriem būtu jāpiedāvā (%).....	46

Pētījumā izmantotās definīcijas

Jaunieši – šī pētījuma kontekstā un saskaņā ar Jaunatnes likumu personas vecumā no 13 līdz 25 gadiem.

Jauniešu centrs – iestāde, kas nodrošina jauniešu brīvā laika lietderīgu pavadīšanu un ir viena no pašvaldības institucionālās sistēmas daļa ar jaunatni sastāvdaļām. Šī pētījuma kontekstā ietver gan jauniešu iniciatīvas centrus, gan bērnu un jauniešu centrus, gan dienas centrus.

Neformālā izglītība – jebkura ārpus formālās izglītības organizēta jauniešu izglītojoša darbība, kas papildina formālajā izglītībā iegūtās zināšanas ar prasmēm, iemaņām un praktisku pieredzi, kas nepieciešama ikvienam sociāli un ekonomiski aktīvam cilvēkam. Tā balstīta uz aktīvu mācīšanos darot to, kas patīk un liekas interesants. Jaunatnes neformālās izglītības galvenais mērķis ir veicināt un atbalstīt jauniešu personības attīstību.

Brīvā laika klubs – jauniešu centrs, kurā tiek īstenotas organizētas nestrukturētas brīvā laika pavadīšanas aktivitātes. Praksē tiek definēts arī kā dienas centrs.

Ievads

Konceptualizējot ārvalstu praksi darbā ar jauniešiem, tiek izdalītas trīs galvenās teorētiskās pieejas – preventīvā pieeja, elastīguma pieeja un pozitīvās attīstības pieeja (Small, S., Memmo, M., 2004). Jauniešu pozitīvās attīstības pieeju, kuru ir attīstījuši jaunatnes politikas veidotāji un jaunatnes darbinieki, balstās uz sekojošiem pieņēmumiem:

- palīdzība jauniešiem viņu iespēju realizēšanā ir labākais veids, kā pasargāt viņus no problēmām;
- lai pilnveidotu savu personību, jauniešiem nepieciešams izjust atbalstu un saskatīt iespējas;
- vietējām kopienām/ pašvaldībām nepieciešams vairot kapacitāti, lai atbalstītu jauniešus viņu centienos;
- uz jauniešiem nav jāraugās kā uz risināmu problēmu, bet gan kā uz partneriem, kuri ir jāiesaista un kuru iemaņas ir jāattīsta.

Instruments, ar kura palīdzību tiek veicināta jauniešu personības attīstība, ir organizētas un strukturētas brīvā laika aktivitātes, tai skaitā, neformālās un interešu izglītības programmas. Šādas aktivitātes piedāvā vairākas jauniešu nevalstiskās organizācijas (skauti un gaidas, YMKA u.c.), jauniešu centri, skolu pašpārvaldes, sporta klubi, mūzikas, mākslas un citas interešu grupas, kurās jaunieši piedalās, lai pavadītu no mācībām brīvo laiku. Būtiska nozīme šāda veida aktivitātēs ir sekojošiem konteksta elementiem: fiziskā un psiholoģiskā drošība, atbilstoša struktūra, atbalstošas attiecības ar vienaudžiem un pieaugušajiem, piederības sajūta grupai, pozitīvas sociālās normas, atbalsts centieniem un izzīņai, iespējas prasmju attīstībai, ģimenes, skolas un vietējās kopienas integrācija (Mahoney, J., Larson, R., Eccles, J., Lord, H., 2005).

Šis pētījums fokusējas uz jauniešu centru darbības izpēti. Latvijā kopš 2004.gada ar LR Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstu ir izveidoti 39 jaunatnes iniciatīvu centri, kuri darbojas kā pašvaldību struktūrvienības jauniešu brīvā laika aktivitāšu organizēšanai. Jaunatnes centru uzdevums ir radīt apstākļus lietderīgai jauniešu brīvā laika pavadīšanai, līdzdarboties dažāda veida aktivitāšu, programmu un projektu izstrādē un ieviešanā, organizēt un piedalīties apmācībās un diskusijās par jauniešiem nozīmīgām tēmām. Lai gan jauniešu iniciatīvas centri ir viens no pašvaldības darba ar jaunatni īstenošanas instrumentiem, būtisks ir arī valsts sniegtais atbalsts. Eiropas Padomes eksperti, veicot Latvijas jaunatnes politikas izvērtējumu 2007.gadā, īpaši akcentēja nepieciešamību atbalstīt pašvaldības jaunatnes politikas īstenošanā, norādot, ka pretējā gadījumā jaunatnes politika valstī attīstīsies nevienmērīgi. Tomēr, lai plānotu un lemtu par atbalstu pašvaldībām, jaunatnes iniciatīvu centru tīkla paplašināšanos un aktivitāšu satura pilnveidi, trūkst pamatotu datu par jauniešu kā šo centru mērķauditorijas interesēm un vajadzībām.

Pētījuma īstenošanu pamato Latvijas Republikas valdības un Šveices Konfederācijas padomes noslēgtais ietvarlīgums par Latvijas un Šveices sadarbības programmas īstenošanu, kur LR Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā esošās prioritātes „Drošība, stabilitāte un atbalsts reformām” apakšprioritātes „Reģionālās attīstības iniciatīvas attālos un mazattīstītos reģionos” otrajā mērķī „Atbalstīt jaunatnes attīstību” noteikto aktivitāšu ieviešana paredz veicināt jaunatnes iniciatīvas reģionos. Plānots, ka sadarbības programmas ietvaros:

- tiks atbalstīta vismaz desmit multifunkcionālu jauniešu iniciatīvas centru izveide, piešķirot finansējumu infrastruktūras izveidei vai attīstībai diviem centriem katrā no pieciem plānošanas reģioniem;

- tiks atbalstīti jauniešu un speciālistu darbam ar jaunatni apmācības, mobilitātes un apmaiņas projekti.

Šī pētījuma mērķis ir iegūt ticamus datus, kas ļautu ar kvantitatīvo un kvalitatīvo socioloģisko datu analīzes metožu palīdzību novērtēt pašreizējo situāciju pašvaldībās jaunatnes politikas jomā un jaunatnes iniciatīvas centru darbību, kā arī identificēt jauniešu intereses un apmācību vajadzības neformālās izglītības jomā. Pētījuma uzdevumi:

- apkopot labās prakses piemērus jauniešu centru darbībā un uz apkopotās prakses piemēru pamata izstrādāt jauniešu centru darbības modeļus;
- veikt jaunatnes politikas un jaunatnes centru darbības izvērtējumu tajās pašvaldībās, kuras iesniegušas pieteikumus multifunkcionālu jaunatnes iniciatīvu centru izveidei Latvijas – Šveices sadarbības programmas ietvaros;
- noskaidrot jauniešu apmierinātību ar jaunatnes iniciatīvas centru darbību un vēlmi iesaistīties centru aktivitātēs;
- noskaidrot jauniešu intereses par apmācību un pasākumu programmu tēmām un organizācijas veidiem, kas būtu īstenojamas neformālās izglītības programmu ietvaros;
- uz veiktā pētījuma pamata izstrādāt rekomendācijas multifunkcionālu jaunatnes iniciatīvu centru izveidei, nepieciešamajām apmācībām un pasākumu programmām.

1. Pētījuma teorētiskais ietvars

Tā kā pētījuma viens no uzdevumiem bija identificēt jauniešu centru darbības modeļus Latvijā, šajā nodaļā aplūkosim ārvalstu jauniešu centru darbības pieredzi. Salīdzinājumam izmantoti divi atšķirīgi jauniešu centru darbības modeļi – pirmais ir Norvēģijas jauniešu centru darbības modelis, bet otrs ir Zviedrijas jauniešu centru darbības modelis.

Jaunieši nav homogēna grupa, tāpēc ne visi izvēlas līdzdarboties jauniešu centros, jauniešu nevalstiskās organizācijās vai citās institūcijās, kas īsteno neformālās izglītības programmas. Jauniešu brīvā laika pavadīšanas izvēli determinē dažādi sociālpsiholoģiskie faktori, kas nosaka jauniešu piederību tai vai citai vienaudžu grupai. Lai raksturotu jauniešus, kuri aktīvi iesaistās pašvaldību piedāvātajās brīvā laika organizētās aktivitātēs, tai skaitā, jauniešu iniciatīvas centru darbībā un identificētu šīs jauniešu grupas sociālpsiholoģiskās atšķirības no tiem jauniešiem, kas izvēlas piedalīties cita veida brīvā laika aktivitātēs, turpinājumā apskatīsim ASV veikto pētījumu, kurā identificētas un analizētas jauniešu tipoloģiskās grupas atkarībā no tā, kā tiek pavadīts brīvais laiks.

Jauniešu centru darbība Norvēģijā

Par vienu no veiksmīgākajiem tiek uzskatīts jauniešu centru darbības modelis Norvēģijā, kur pirmie šāda veida publiskie centri izveidojās 80.gadu sākumā. Tie tika radīti laikā, kad nacionālajā kultūras politikā risinājās demokratizācijas procesi, kas orientēti uz plašāku iedzīvotāju grupu iekļaušanu un līdzdalību vietējā līmenī. Šajā laikā līdzdalība tika skatīta kā galvenais līdzeklis jauniešu noziedzības, sociālās atstumtības un atkarību izraisīto vielu lietošanas prevencijai. Aktivitātes jauniešu centros bija saistītas galvenokārt ar praktisku izglītošanos demokrātijas jautājumos – jauniešu līderiem un citiem bija plašas iespējas piedalīties semināros un tīklos, lai apgūtu demokrātijas principus (Berrefjord, S., 2005).

90.gados demokrātijas jautājumi jauniešu centros Norvēģijā savu aktualitāti zaudēja. Šajā laikā izveidojās jauna akadēmiski izglītota jaunatnes darbinieku paaudze, kuri savu uzmanību fokusēja galvenokārt uz jauniešu subkultūru izpausmēm mūzikā, stilā un mākslā. Viņu uzdevums bija palīdzēt jauniešiem radīt autentiskas izpausmes mākslā un kultūrā, tā atbildot uz masu kultūras augošo komercializāciju (Berrefjord, S., 2005). Jaunatnes demokrātijas audzināšanas nolūkos radās vietējās jauniešu padomes, kurām bija ciešas saites ar skolu pašpārvaldēm.

Līdz ar iespēju piedalīties Eiropas Komisijas formālās un neformālās izglītības programmās, vērojamas izmaiņas jauniešu centru aktivitātēs – paralēli radošajiem projektiem tiek īstenoti demokrātijas projekti, brīvprātīgā darba, jauniešu apmaiņas un sociālās iekļaušanās projekti, kā arī sadarbības projekti ar formālās izglītības iestādēm.

Jauniešu centru darbība Zviedrijā

Savādāks ir jauniešu centru darbības modelis Zviedrijā, kur tie tika veidoti 60.gados, reaģējot uz nepieciešamību nodrošināt jauniešiem brīvā laika pavadīšanu vakaros. Jauniešu centru mērķis bija radīt alternatīvu pievilcīgajai ielu dzīvei, tā ierobežojot jauniešu antisociālu uzvedību un radot drošu vidi. Patlaban Zviedrijā katrā pašvaldībā ir vairāki šāda veida jauniešu centri, kas ir pieejami 13 līdz 19 gadus veciem jauniešiem katru dienu līdz plkst.23.30 vakarā (Mahoney, J., Stattin, H.,

Magnusson, D., 2001).

Jauniešu centros galvenais uzsvars tiek likts uz to, ka jauniešiem pašiem ir jāattīsta savas intereses. Tipiski centros tiek piedāvāts baseins, galda teniss, videospēles, TV, mūzika, šautriņu spēles un kafija. Jauniešu centri atbalsta arī dažādu pasākumu organizēšanu – izbraucienus, nakts kino skatīšanos, meiteņu vakarus utt. Individuālo prasmju attīstīšana nav šo aktivitāšu mērķis. Lai arī centrā ir nodarbināti viens vai vairāki pieaugušie, viņi visbiežāk jauniešu aktivitātes nevada vai arī neizvirza tām prasības. Centru personāla izglītības līmenis ir dažāds, bet reti sastopami darbinieki ar augstāko izglītību.

Monitoringa nolūkos Zviedrijā veiktajā longitudinālajā pētījumā 8.klašu skolēnu vidū secināts, ka jauniešu centri iespējams sekmē antisociālas uzvedības attīstību jauniešiem (Mahoney, J., Stattin, H., Lord, H., 2004). Pētījuma rezultāti liecina, ka antisociāla uzvedība ir raksturīga puisiem, kuri apmeklē jauniešu centrus, bet nepiedalās nekādās citās pašvaldības finansētās organizētās brīvā laika aktivitātēs. Šiem jauniešiem ir ciešas saites ar antisociāliem vienaudžiem, bet vājas saites ar vecākiem. Salīdzinājumā ar tiem, kuri ir iesaistījušies citās vietējās kopienas organizētās aktivitātēs, jauniešu centru apmeklētāji nesaņem atbalstu no vadītājiem, kas tiek uzskatīts par vienu no iemesliem centru nesekmīgai darbībai. Tā kā centri visbiežāk ir vienaudžu vadīti, kur netiek izvirzītas pieaugušo prasības, tad šāda vide rada pievilcīgu alternatīvu pusaudžiem, kuriem ir negatīva pieredze tādās pieaugušo vadītās strukturētās vidēs kā ģimene vai skola. Pētījumā secināts, ka aktivitātes, kurām nav struktūra un prasmju attīstīšanas mērķis, vilina sociālā riska grupu jauniešus un sociālā vide, kas rezultātā veidojas, ir noteicošā antisociālas uzvedības attīstībai (Mahoney, J., Stattin, H., Lord, H., 2004).

Jauniešu tipoloģiskās grupas brīvā laika pavadīšanai

1997.gadā ASV veiktajā pētījumā, kurā aptaujāti 1000 jaunieši 16 – 17 gadu vecumā, secināts, ka jauniešu izvēli iesaistīties noteiktās brīvā laika aktivitātēs determinē dažādi psiholoģiskie un sociālie faktori (Bartko, T., Eccles, J., 2003). Izmantojot klasteranalīzes metodi, identificētas sešas jauniešu tipoloģiskās grupas atkarībā no tā, kādās brīvā laika aktivitātēs jaunieši iesaistās:

- 1.grupa – jaunieši, kuri līdzdarbojas organizētās sporta aktivitātēs. Raksturīgi, ka šīs grupas jaunieši biežāk nekā citi pavada laiku kopā ar draugiem;
- 2.grupa – jaunieši, kuri ir iesaistīti dažādās aktivitātēs skolā, tai skaitā, skolēnu pašpārvaldē. Viņi labprāt brīvo laiku velta mājasdarbu pildīšanai un lasīšanai prieka pēc;
- 3.grupa – jaunieši, kuri uzrādījuši zemu iesaistīšanās līmeni visa veida brīvā laika aktivitātēs;
- 4.grupa – jaunieši, kuri veic brīvprātīgo darbu;
- 5.grupa – jaunieši, kuri līdzdarbojas visa veida aktivitātēs, galvenokārt apmeklē jauniešu centrus vai piedalās citās vietējās pašvaldības piedāvātajās brīvā laika programmās. Viņi labprāt apmeklē sporta nodarbībās, pilda mājasdarbus, lasa sava prieka pēc, strādā un veic brīvprātīgo darbu;
- 6.grupa – jaunieši, kuri strādā apmaksātu darbu, bet uzrāda zemu līdzdalības līmeni cita veida aktivitātēs.

Pētījuma rezultātu analīze liecina, ka to jauniešu, kuri līdzdarbojas vietējās pašvaldības piedāvātajās brīvā laika programmās, vecākiem ir nozīmīgi augstāks izglītības līmenis nekā to jauniešu vecākiem, kuri līdzdarbojas sporta klubos, veic brīvprātīgo darbu, strādā algotu darbu vai arī veido pasīvo/ neaktīvo jauniešu grupu. Lai arī citi iepriekš veiktie socioloģiskie pētījumi dalību strukturētās organizētās brīvā laika aktivitātēs saistījuši ar jauniešu vecāku nodarbinātības statusu un ienākumiem, šajā pētījumā nozīmīgi augstāks vecāku nodarbinātības statuss fiksēts tikai tiem jauniešiem, kuri aktīvi iesaistīti aktivitātēs skolā.

Tāpat arī akadēmiskie sasniegumi nozīmīgi augstāki ir jauniešiem, kuri ir iesaistīti skolas vai vietējās pašvaldības brīvā laika programmās. Šis secinājums ir saskaņā ar iepriekš veiktajiem pētījumiem, kuri norāda uz saistību starp akadēmiskajiem sasniegumiem un iesaistīšanos ārpusklases aktivitātēs.

Savukārt devianta uzvedība pētījumā biežāk fiksēta jauniešiem, kuri piedalās organizētās sporta nodarbībās, strādā algotu darbu vai pieder pie pasīvo/neaktīvo jauniešu grupas, turpretim nozīmīgi retāk deviance sastopama starp jauniešiem, kuri līdzdarbojas skolas aktivitātēs vai veido aktīvo, brīvā laika programmās iesaistīto jauniešu grupu.

Analizējot jauniešu psiholoģiskās atšķirības, pētījumā secināts, ka depresijas simptomi biežāk vērojami pasīviem jauniešiem nekā tiem, kuri piedalās organizētās sporta nodarbībās, skolas aktivitātēs, veic brīvprātīgo darbu vai veido aktīvo, brīvā laika programmās iesaistīto jauniešu grupu. Savukārt psiholoģiskais elastīgums raksturīgs jauniešiem, kuri apmeklē organizētās sporta nodarbības, piedalās skolas aktivitātēs vai līdzdarbojas pašvaldības organizētajās brīvā laika programmās.

2. Pētījuma metodoloģija

Lai sasniegtu pētījumā izvirzītos mērķus un uzdevumus, tika izmantotas vairākas savstarpēji papildinošas metodes – fokusa grupu diskusijas un ekspertu intervijas ar pašvaldību atbildīgajām amatpersonām, jaunatnes lietu speciālistiem, izglītības un pašvaldības attīstības nozaru speciālistiem, kā arī kvantitatīva jauniešu aptauja.

Labās prakses piemēru apzināšana

Lai precizētu kritērijus pašvaldību novērtējumam un izstrādātu jauniešu centru darbības modeļus, pētījuma sākuma posmā tika īstenotas fokusa grupu diskusijas ar jaunatnes lietu speciālistiem, pašvaldības pārstāvjiem un jauniešiem tajās pašvaldībās, kuras visveiksmīgāk īsteno jaunatnes politiku vietējā līmenī. Kopējais veikto fokusa grupu diskusiju skaits $n=7$. Aptuvenais vienas diskusijas ilgums – divas stundas.

Pašvaldību novērtējums

Lai veiktu pašvaldību novērtējumu un sekojoši rekomendētu desmit pašvaldības infrastruktūras finansējuma saņemšanai, katrā no pieteikumu iesniegšajām pašvaldībām (27 pašvaldības) tika:

- organizētas fokusa grupu diskusijas ar jaunatnes lietu speciālistiem, pašvaldības atbildīgajām amatpersonām, speciālistiem un jauniešiem;
- veikts vides novērtējums.

Fokusa grupu diskusiju mērķis bija noskaidrot pašvaldību pieredzi darbā ar jauniešiem, to redzējumu turpmākajām aktivitātēm jaunatnes politikas jomā vietējā līmenī, kā arī noskaidrot pašvaldību pārstāvju viedokļus par infrastruktūras finansējuma ietekmi uz jaunatnes rīcībpolitiku novadā.

Lai novērtētu iegūto informāciju par pašvaldības īstenotajām aktivitātēm darbā ar jauniešiem un noskaidrotu jauniešu viedokļus par pašvaldības atbalstu jaunatnes politikai, fokusa grupu diskusijās piedalījās arī jaunieši, kuri ir iesaistījušies vietējo jaunatnes nevalstisko organizāciju darbībā, apmeklējuši jauniešu brīvā laika centrus vai kā savādāk bijuši iesaistīti pašvaldības organizētajās aktivitātēs jauniešiem.

Lai novērtētu infrastruktūras finansējuma piešķiršanas lietderību un kontekstu, apmeklējot pašvaldības, tika veikts jauniešiem domātas vides infrastruktūras novērtējums.

Reprezentatīva jauniešu vecumā no 13 līdz 25 gadiem aptauja (izlases apjoms $n=1000$)

Galvenā kvantitatīvās informācijas ieguves metode bija reprezentatīva izlases veida aptauja jauniešu mērķa grupā. Atbilstoši pētījuma metodoloģijai kvantitatīvās aptaujas ģenerālo kopumu veidoja jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem. Vecuma robežas tika noteiktas saskaņā ar pētījuma mērķiem, kas paredz tēmu identificēšanu jauniešu apmācību organizēšanai. Lai iegūtu reprezentatīvus datus kā valsts mērogā, tā arī par atsevišķām jauniešu vecuma apakšgrupām, aprēķinātais izlases apjoms bija $n=1000$.

Pētījuma kvantitatīvās daļas pamathipotēze: galvenie faktori, kas ietekmē jauniešu interesi par apmācību kursiem, ir izglītības līmenis, vecums un dzīvesvietas urbanizācijas līmenis.

Izlases veidošanai tika izmantota stratificēta nejaušā gadījumu izlases metode, kas nodrošina visu Latvijas reģionu un apdzīvoto vietu reprezentativitāti izlasē. Pirmajā izlases veidošanas posmā Latvijas teritorija tika sadalīta izlases vienībās (stratās) atkarībā no reģiona un urbanizācijas līmeņa. Atsevišķas stratas veidoja seši Rīgas administratīvie rajoni (Centra rajons, Kurzemes rajons, Latgales priekšpilsēta, Vidzemes priekšpilsēta, Zemgales priekšpilsēta, Ziemeļu rajons) un republikas nozīmes pilsētas, katra kādreizējā rajona (administratīvais dalījums līdz 2009.gadam) administratīvais centrs un katra administratīvā rajona lauku un daļēji urbanizētā teritorija. Tādējādi kopumā tika izveidotas 58 stratas. Izlasē iekļaujamo personu skaits katrā no stratām tika aprēķināts proporcionāli atbilstošās vecuma grupas jauniešu skaitam stratas ģenerālajā kopā.

Otrajā posmā pēc nejaušības principa tika atlasītas starta adreses katrā no stratām. Intervijas tika veiktas, izmantojot *nejaušā maršruta metodi*, t.i., intervētāji apmeklēja katru trešo dzīvokli daudzdzīvokļu namos un katru otro māju individuālo māju rajonos. Lauku apvidos, kur nav ielu, maršruts tika veidots, ejot uz nākamo viensētu.

Trešajā izlases realizācijas posmā katrā adresē tika aptaujāts atbilstošās vecuma grupas pārstāvis. Ja adresē dzīvo vairākas atbilstošā vecuma personas, respondenti tika atlasīti, izmantojot tuvākās dzimšanas dienas metodi, t.i., tika intervēts tas jauniešs, kura dzimšanas diena ir vistuvāk intervijas norises datumam. Šāda respondentu izvēle novērš kādas konkrētas grupas pārāk lielu pārstāvētību izlasē, kas varētu mazināt kopējo izlases reprezentativitāti.

Aptaujas metode – tieša (*face-to-face*) intervija respondenta dzīvesvietā.

Pētījuma instrumentārijs. Aptaujai tika izstrādāti divi oriģinālas anketas varianti dažādām jauniešu mērķa grupām - jauniešiem vecumā no 13 līdz 16 gadiem un jauniešiem vecumā no 17 līdz 25 gadiem. Lai apzinātu jauniešu kā īpašas sabiedrības grupas apmācību vajadzības, bez tiešajiem izglītības, brīvā laika, nodarbinātības un sociāli demogrāfisko raksturojumu mērījumiem tika veikta virkne statusa un sociālo attieksmju mērījumu (pašidentifikācija, motivācija mācīties, prasmju un kvalifikācijas pašvērtējums utt.). Šie mērījumi iekļauti ar nolūku noskaidrot un analizēt sociālos, ekonomiskos un demogrāfiskos faktorus, kas determinē vēlmi un iespējas apgūt zināšanas apmācību kursu ietvaros.

Respondences raksturojums. Kvantitatīvā jauniešu aptauja tika īstenota laika posmā no 2010.gada 25.maija līdz 10.jūnijam. Aptaujāto jauniešu vidū ir 56% sieviešu un 44% vīriešu. Jaunieši pēc vecuma sadalās trīs līdzīgās grupās: 30% ir vecumā no 13 līdz 16 gadiem, 34% aptaujāto ir 17-20 gadus veci, bet 36% - 21 - 25 gadus veci. Turpmākajā analizē jauniešu intereses salīdzinātas divās vecuma grupās: vecumā no 13 līdz 16 gadiem un vecumā no 17 līdz 25 gadiem. Pēc tautības pazīmes aptaujāto sadalījums ir šāds: 71% latviešu, 26% krievu tautības un 3% citas tautības pārstāvju.

Atbilstoši mērķa grupas vecumam, vairums jauniešu mācās vidējās mācību iestādēs un šobrīd sasniegtais (iegūts atestāts vai pabeigtas mācības) izglītības līmenis nepārsniedz pamatizglītību. 21% jauniešu ir vispārējā vidējā, 11% - profesionālā izglītība, kopumā 5% jauniešu ir dažāda līmeņa augstākā izglītība. Trešdaļa (33%) aptaujāto patstāvīgi dzīvo Rīgā, 18% valsts nozīmes pilsētās, 27% citās pilsētās, bet 23% dzīvo pagastos/lauku teritorijās.

1.tabula. Respondentu sadalījums pēc galvenajām sociāli demogrāfiskajām pazīmēm

Sociāli demogrāfiskās pazīmes	%
Dzimums	
Vīrieši	44
Sievietes	56
Vecums	
13 – 16	30
17 – 19	34
20 – 25	36
Tautība	
Latvieši	72
Krievi	26
Citas tautības	2
Sasniegtais izglītības līmenis	
Sākumskolas izglītība	23
Pamatizglītība	38
Vispārējā vidējā	21
Profesionālā pamatizglītība	2
Vidējā profesionālā izglītība	9
Pirmā līmeņa profesionālā augstākā	1
Bakalaura grāds	4
Maģistra grāds	1
Dzīvesvietas tips	
Rīga	33
Rīgas rajons	18
Cita pilsēta	27
Pagasts/ lauku teritorija	23

3. Jauniešu centru darbības modeļi

Viens no šī pētījuma uzdevumiem bija identificēt un analizēt jauniešu centru darbības modeļus Latvijā. Lai to īstenotu, tika apzinātas pašvaldības, kuras šobrīd visveiksmīgāk organizē jauniešu centru darbību un, izmantojot fokusa grupu diskusiju metodi, katrā no pašvaldībām noskaidrota virkne ar centra darbību saistīto aspektu – centra izveide un attīstība, centra funkcijas, mērķa grupa un īstenotās aktivitātes. Labās prakses piemēri tika apzināti kopumā septiņās pašvaldībās – Gulbenē (jauniešu centrs “Bāze”), Aizputē (jauniešu centrs “Idea House”), Talsos (Talsu Bērnu un jauniešu centrs), Pļaviņās, Saldū (jauniešu centrs “Šķūnis”), Alūksnē (Alūksnes Bērnu un jauniešu centrs) un Madonā. Balstoties uz iegūto informāciju, tika identificēti kopumā četri jauniešu centru darbības modeļi. Katrs no modeļiem paredz atšķirīgu centra funkciju klāstu, līdz ar to atšķirīgas ir arī mērķauditorijas un sniegtie pakalpojumi/ organizētās aktivitātes.

Turpmākajā nodaļā sniegts detalizēts jauniešu centru darbības modeļu apskats.

2. tabula. Jauniešu centru darbības modeļi

Modelis	Jauniešu centra funkcijas	Mērķauditorijas raksturojums	Jaunieši centri, kuros identificējams modelis
1.modelis	- Neformālās izglītības programmu apguve	Darboties motivēti jaunieši, galvenokārt pamatskolas pēdējo klašu skolēni un vidusskolēni	Gulbenes jauniešu centrs “Bāze” Aizputes jauniešu centrs “Idea House”
2.modelis	- Neformālās izglītības programmu apguve - Brīvā laika klubs	Gan darboties motivēti jaunieši, gan arī tie, kuri ir pasīvi līdzdalībai. Galvenokārt pamatskolas skolēni, vidusskolēni un arī sociālā riska grupu jaunieši	Saldus jauniešu centrs “Šķūnis” Pļaviņu jauniešu centrs
3.modelis	- Neformālās izglītības programmu apguve - Interese izglītības programmu apguve - Brīvā laika klubs	Pēc vecuma un sociālā statusa visplašākās bērnu un jauniešu grupas	Talsu Bērnu un jauniešu centrs Alūksnes Bērnu un jauniešu centrs
4.modelis	- Brīvā laika klubs	Jaunieši, kurus nepieciešams motivēt līdzdalībai, pārsvarā pasīvi jaunieši, jaunieši no sociālā riska grupu ģimenēm	Madonas jauniešu centrs

1. modelis – Jauniešu centrs neformālās izglītības apguvei

Modelis paredz, ka jauniešu centra darbībā pilnībā tiek īstenotas neformālās izglītības programmas. No pētījumā iekļautajiem jauniešu centriem pēc šāda modeļa strādā divi – Aizputes jauniešu centrs “Idea House” un Gulbenes jauniešu centrs “Bāze”.

Jauniešu centru izveide un darbība

Gulbenes jauniešu centrs “Bāze” izveidots 2006. gadā un tā izveidi atbalstījusi LR Bērnu un ģimenes lietu ministrija, piešķirot finansējumu inventāra, datora un videokameras iegādei. Centra pārstāvji akcentē to, ka pirms centra izveides jau ir bijusi aktīva jauniešu sabiedriskā kustība pilsētā, organizētas dažādas aktivitātes, taču aktīvajiem jauniešiem nav bijušas savas telpas. Dibinot centru, veidojusies veiksmīga sadarbība ar vietējo pašvaldību, kura piešķirusi telpas kādreizējā muižas ēkā, palīdzējusi tās iekārtot un joprojām atbalsta jauniešu idejas un projektus.

Gulbenes “Bāze” ir pašvaldības struktūrvienība, kurā nodarbināti divi jaunatnes darbinieki – centra vadītāja un metodiķe, kā arī apkopēja. Kā pašvaldības struktūrvienībai centram uzturēšanas izmaksas tiek segtas no pašvaldības budžeta. Salīdzinot ar 2008. gadu, centra budžeta finansējums ir samazinājies, taču, lai nodrošinātu centra aktivitātes nemainīgā līmenī, tiek piesaistīts dažādu fondu finansējums projektu veidā. “Bāzes” priekšrocība ir tā ciešā sasaiste ar nevalstiskām organizācijām, kuras mitinās centram piešķirtajā ēkā un palīdz piesaistīt projektu finansējumu aktivitāšu nodrošināšanai.

Centra vadītāja atzīst, ka darba laiks “Bāzē” drīzāk ir nenormēts. Lai arī formāli “Bāze” sestdienās ir slēgta, faktiski tā jauniešiem ir pieejama.

Centram ir arī savi oficiālie iekšējās kārtības noteikumi, kas izvietoti redzamā vietā pie ieejas. Tāpat ir savi atsevišķie noteikumi tenisistiem, datorlietotājiem un citām apmeklētāju grupām, kā arī neformālie noteikumi, kuri ik pa laikam mainās.

Savukārt Aizputes Idea House ir centrs ar priekšvēsturi nu jau trīs gadu garumā. Centra jaunieši ir formulējuši, ka tā ir vieta jauniešu līdzdalībai un ideju attīstībai, iemaņu gūšanai. Idea House ir jauniešu veidots un vadīts centrs. Tā izveidi iniciējis Sorosa fonds, kas kā starptautiska organizācija ir izstrādājusi un piedāvājusi Idea House jauniešu centru konceptu vairākām valstīm un organizācijām. Aizpute ir pirmā vieta Latvijā, kur tas ir īstenojies un uzsācis savu darbu.

Līdzīgi kā “Bāze”, arī Idea House ir pašvaldības un nevalstiskā sektora sadarbības rezultāts. Ja Aizputes pašvaldība nodrošina Idea House infrastruktūras uzturēšanu, ir ēkas īpašnieks un apsaimniekotājs, tad centra aktivitāšu saturu nodrošina jauniešu biedrība Next. Pašvaldība biedrībai piešķirusi dotāciju, kas tiek izmantota centra vienīgā darbinieka – vadītāja atalgojumam.

Centrs jauniešiem ir pieejams no otrdienas līdz sestdienai pēcpusdienas un vakara stundās, bet pasākumu gadījumos darba laiks var tikt mainīts.

Vietējā līmeņa jaunatnes politikas plānošanas dokumenti

Gulbenē un Aizputē ir atšķirīga pieeja vietējā līmeņa jaunatnes politikas plānošanas dokumentu izstrādei. Gulbenē darbā ar jauniešiem iesaistīto speciālistu vidū ir risinājusies diskusija par jaunatnes politikas stratēģijas izstrādi, taču nav rasti citi argumenti šāda dokumenta nepieciešamībai, kā tikai formālā vajadzība.

Savukārt Aizputē, veidojot Idea House centru, vispirms tika izstrādāts attīstības plāns turpmākajiem pieciem gadiem. Šāda plāna izstrāde esot bijusi Sorosa fonda prasība.

“Mēs redzam, ka mūsu centrs var dot ieguldījumu vietējā līmenī, kā arī reģionālajā un nacionālajā, un mēs arī ļoti skaidri saskatām šī projekta starptautisko dimensiju. Vietējā dimensija saistīta vairāk ar reāliem pakalpojumiem, iespējām jauniešiem, aktivitātēm, izglītojošām nodarbībām, brīvā laika pavadīšanas infrastruktūru. Nacionālā perspektīva – šobrīd tiek veidots Idea house sadarbības tīkls, Latvijā mums ir pavisam konkrētas sarunas ar vairākām pašvaldībām, kur jau esošie jauniešu centru izskata iespēju pievienoties Idea house tīklam. Esam arī domājuši par

Eiropas brīvprātīgā darba projektiem, kas varētu būt ar reģionālu perspektīvu, Idea house varētu uzņemties koordinatora lomu un palīdzēt citām organizācijām un pašvaldībām attīstīt brīvprātīgā darba projektus.”

Idea house aktīvisti uzsver, ka centra aktivitātes ir balstītas uz zināšanām. Tāpēc, lai noskaidrotu Aizputes jauniešu vajadzības, tika veikta aptauja jauniešu vidū, ko organizējusi kāda Aizputes jauniešu sociologa izglītība. Pētījums parādījis, ka jauniešiem trūkst brīvā laika pavadīšanas iespēju – izklaides, kultūras un sporta norises. Balstoties uz pētījumā gūto informāciju, pēc tam tikusi izstrādāta novada jaunatnes politikas stratēģija.

Mērķa grupas

Gulbenes jauniešu centra “Bāze” mērķauditorija primāri ir skolu jaunieši. Centra darbinieki raksturo:

“Ir divi flangi: ir tīņi un ir jaunieši. Tīņi ir izteikti lielas grupas, viņi nāk spēlēt, bumbot, atnāk un pazūd, pēc pusgada atkal atnāk. Un ir jaunieši, tās motivētās grupas, kas ir ļoti spēcīgi. Bet ir arī spēcīgi kadri tie vecākie jaunieši, kas jau strādā, kas jau studē.”

Centra darbinieki norāda, ka nereti viņiem nākas cīnīties par aktīvākajiem jauniešiem ar formālās izglītības iestādēm, kuras uzskata, ka neformālās izglītības aktivitātēs iesaistītie jaunieši tiek atņemti skolai. Šī iemesla dēļ centra vadītāja rosina organizēt apmācības neformālās izglītības jautājumos skolu pedagogiem un kultūras darbiniekiem, lai tādējādi vairotu izpratni izglītības un kultūras speciālistu vidū par neformālās izglītības priekšrocībām un iespējām.

“Jauniešiem jākavē stundas pa nedēļu, jābrauc uz kaut kādiem projektiem. Bet tas, ka tas jaunietis atbrauc ar pavisam citu krampī pēc tam, tas jau ir ieguvums, ko skolai patiesībā vajadzētu izmantot.”

Neskatoties uz to, ka Gulbenes jauniešu centrs strādā galvenokārt ar pilsētas jauniešiem, projektos tiek iesaistīti arī daudzi jaunieši no pagastiem. Tā kā jauniešu centri pamazāk tiek veidoti arī novada perifērijā, tad “Bāze” kļūst par koordinējošo centru visam Gulbenes novadam.

“Viņi ir sapratuši – mēs gribam, lai mums ir tāda vieta. Ja mēs turam to zirnekļa tīklu un zinām, kas kur notiekas, mēs to varam.”

Savukārt Aizputes Idea House galvenā mērķauditorija, kas apmeklē centru, ir vidusskolnieki, kuri mācās Aizputē. Tā kā Aizputes novadā ir tikai viena vidusskola, tad centrā apgrozās jaunieši ne tikai no Aizputes, bet arī no novada pagastiem. Idea House darbu ar šiem jauniešiem uzskata par vienu no savām prioritātēm. Tāpēc, lai plašāk iesaistītu pagastu jauniešus neformālās izglītības aktivitātēs, Idea House jauniešiem ir doma iegādāties mikroautobusu, lai varētu nokļūt līdz pagastiem un organizēt dažādus pasākumus uz vietas.

Citu jauniešu grupu iesaiste neformālajā izglītībā

To jauniešu centru, kuri īsteno neformālās izglītības programmas, pārstāvji atzīst, ka neaktīvie jaunieši nav šo centru mērķauditorija. Tas tiek pamatots ar to, ka iniciatīvu centra ideja balstās uz aktīvu jauniešu līdzdalību. Neaktīviem jauniešiem ir nepieciešama cita pieeja un viņi jauniešu aktivitātēs iesaistāmi pakāpeniski:

“... jāuztic zīmuli paturēt, pēc tam ar to zīmuli rakstīt, un pēc tam viņš jau nāks ar konkrētu mērķi, ka grib darīt to un to.”

Ņemot vērā darbinieku noslodzi, īstenojot projektus un starptautiskās aktivitātes, par prioritāti šo

centru darbībā netiek uzskatīta arī sociālā riska grupu jauniešu iesaiste. Lai arī tiek atzīts, ka šādi jaunieši pa retam mēdz iegriezties jauniešu centrā, pēc ekspertu domām nesistemātiskas, periodiskas aktivitātes vai pasākumi, ko piedāvā centrs, nav veids, kā ar šiem jauniešiem strādāt. Tas tiek pamatots ar to, ka sociālā riska grupu jauniešiem ir grūtības sevi nodarbināt, lietderīgi pavadot brīvo laiku, tāpēc, strādājot ar šiem jauniešiem, nepieciešama regulāra uzraudzība un komunikācija, jo pretējā gadījumā par saistošām jaunieši varētu atzīt arī deviantas nodarbes. Eksperti uzskata, ka ērtākais veids šādu jauniešu integrācijai ir brīvā laika klubs:

“Mums ir viena blice, kas nāk, viņiem tās pamataaktivitātes ir kompīti uzsis, novuss un galda teniss. Un tad, ja viņi atnāk, var mēģināt iesaistīt arī kaut kur citur, bet tas ir smagāks darbs. [...] Ja nākotnē, tad tam ir jābūt vienam konkrētam cilvēkam, kas ar to strādā, vai konkrētai programmai, kas uz to iet.”

Jauniešu centru aktivitātes

Gulbenes jauniešu centrs “Bāze” organizē ārkārtīgi plašu spektru dažādu pasākumu. Daļa ir regulārās aktivitātes, kas iepriekš tiek plānotas, taču vairums pasākumu tiek organizēti projektu ietvaros vai arī ir jauniešu iniciatīvas. Regulārās aktivitātes:

- improvizācijas teātra kafejnīca, kas notiek katru mēnesi jau trešo gadu. Teātrī ir iesaistījušies aktīvie jaunieši, kuri laika gaitā savā starpā ir jau saspēlējušies. *“Ir noteikta metode, piemēram, skats tramvajā, katrs pieņem kaut kādus tēlus un to vienkārši izspēlē. No skatītājiem nāk kaut kādas idejas, vai tā būs komēdija, vai kas, ko viņi grib redzēt.”*
- lai arī jauniešu centrs nepiedāvā interešu izglītības programmu, jaunieši paši centrā organizē dažādas iknedēļas nodarbes – hiphopa deju apmācības, bungu nodarbības, dīdžeju kursus, ģitārspēli.

Tāpat tiek organizēti ikgadēji plašāka mēroga pasākumi:

- Jauniešu dienas;
- Atsitiens, kura laikā tiek veikta aptauja jauniešu vidū, nosakot nominācijas: gada notikums, gada cilvēks, gada jaunietis u.c. Uzvarētāji tiek apbalvoti saviesīgā jauniešu organizētā pasākumā.
- 18. novembra svinības. Centra vadītāja atzīst, ka tradīciju svētkiem tiek mēģināts rast savu oriģinālu pieeju. *“Jaunietim ir grūti pateikt – ej, mācies dzejoļus un pie pieminēkla skaiti. Katru gadu mēs tās svinības izvēršam savādāk – vai ar maratonu, vai ar trakiem dančiem.”*
- Bānīša svētki un citi pilsētas svētki, kur piedalās arī centra jaunieši.

Savukārt Aizputes jauniešu centrs Idea House ir aprēķinājis, ka dažādos centra organizētos pasākumos ir bijuši iesaistīti aptuveni 40% vietējo jauniešu, kaut arī līderu grupa, kas ikdienā apmeklē centru un organizē aktivitātes ir krietni mazāka. Idea House aktivitāšu galvenie virzieni:

- neformālās izglītības darbnīcas. Pastāvīgo darbnīcu tematiskā ievirze ir pakārtota Idea House jauniešu centru konceptam un tās ir: mediji (fotografēšana, video, blogošana, audio mediji), debates, kas ir viena no Sorosa fonda programmām, projektu rakstīšana. Savukārt periodiskās darbnīcas vairāk ir saistītas ar jauniešu interesēm – mūzika (ģitārspēle), māksla (graffiti, Body Art, Mode&Make up), deja (salsa, Street Dance, Break Dance), svešvalodas. Tāpat tiek organizētas dažādas sezonālās darbnīcas, piemēram, izdzīvošanas pārgājiens vasarās.
- tematiskie pasākumi, kurus organizē jaunieši paši, piemēram, atpūtas soliņu izveide Aizputes pilsētā, filmu vakari u.c.

- pasākumi vietējai sabiedrībai, piemēram, Aizputes pilsētas svētki, Aizputes gadatirgus, kur piedalās arī jaunieši.

Programma “Jaunatne darbībā”

Īpaša nozīme jauniešu centru organizētajās aktivitātēs ir programmai “Jaunatne darbībā”, kas ir Eiropas Savienības neformālās izglītības programma un paredz finansiālu atbalstu jauniešu apmaiņas, apmācību, iniciatīvas un tīklošanās projektiem, kā arī Eiropas brīvprātīgā darba aktivitātēm. Gan Gulbenes, gan arī Aizputes jauniešu centrs ir akreditētas Eiropas brīvprātīgā darba koordinējošās organizācijas. Kā atzīst jauniešu centra “Bāze” pārstāvji, tad šī programma ir devusi būtisku ieguldījumu centra darbības paplašināšanā un attīstībā. Tiek rēķināts, ka centrs kopā ar partneriem gadā īsteno vidēji 20 dažādus programmas projektus un starptautiskā sadarbība ir tas virziens, kuru “Bāze” vēlētos pilnveidot arī nākotnē.

“Ja nebūtu programma „Jaunatne darbībā”, es domāju, mēs to apgriezīenu nebūtu tādu uzcēluši. Šī projekta ietvaros mēs organizējam apmaiņas, seminārus, pasākumus, brīvprātīgais darbs. [..] Mēs esam sapratuši, ka projekti ir mūsu spēks, mēs to varam, mums sanāk, un arī pašvaldībai ir tas skatījums, ka jaunieši strādā ar projektiem.”

Būtisks resurss “Bāzes” darbībā ir brīvprātīgie no dažādām Eiropas valstīm, kas tiek piesaistīti programmas “Jaunatne darbībā” projektu ietvaros:

“Tagad ir meitene no Vācijas, nesen aizbrauca francūzis, augustā brauks prom anglis, un uz šejieni brauks grieķis. Iedzīvotāji pamazām sāk uzzināt, ka tas tā ir. Ir diezgan liela neizpratne – kultūras namā taču jau dzied un dejo, kāpēc vēl to vajag?”

Savukārt Aizputes jauniešu centram līdzšinējā pieredze programmas projektos ir saistīta ar vietējo jauniešu nosūtīšanu brīvprātīgajam darbam uz Gruziju un Turciju, taču šobrīd centrs meklē brīvprātīgo Eiropas valstīs, kurš varētu strādāt Aizputē.

2. modelis – Jauniešu centrs neformālās izglītības apguvei un brīvā laika pavadīšanai

Saskaņā ar šo modeli jauniešu centrā tiek īstenotas neformālās izglītības programmas, taču vienlaicīgi centrs strādā arī pēc brīvā laika kluba principiem. No pētījumā iekļautajiem jauniešu centriem šāds darbības modelis novērots jauniešu centrā Pļaviņās un Saldus jauniešu centrā “Šķūnis”.

Jauniešu centra darbība

Pļaviņu jauniešu centrs ir izvietots kādreizējā muižas kompleksā, kurā jauniešu aktivitātēm atvēlētas plašas iekštelpas un arī āra platība. Kompleksā ietilpst trīs ēkas – galvenā ēka jauniešu centra, bērnu centra un novadpētniecības muzeja vajadzībām, otrajā ēkā izvietota sporta zāle, bet trešajā ir naktsmītnes vispārīzglītojošās skolas skolēniem, kuras jauniešu centrs nepieciešamības gadījumā var izmantot.

Pļaviņu jauniešu centrs ir pašvaldības struktūrvienība ar vienu darbinieku – centra vadītāju, kura tikko ir ieguvusi jaunatnes lietu speciālista profesionālo izglītību. Lai atvieglotu vadītājas darbu, centrā pastāvīgi strādā arī viens brīvprātīgais palīgs.

Tā kā tuvumā atrodas Pļaviņu vidusskola, tad zināmā mērā centra darba laiks ir pakārtots mācību

stundu grafikam. Centrs jauniešiem ir pieejams katru darba dienu no plkst. 15.00 līdz 20.00.

Šajā gadā jauniešu centra paspārnē tika nodibināta jauniešu biedrība "Centrs", kura vieno divdesmit aktīvus jauniešus – pamatskolas un vidusskolas skolēnus un arī studentus:

"Vecumi ir dažādi, daļa jau strādā, bet es tā pavēroju no malas, nekonfliktē tie vecumi savā starpā. Tiem lielajiem ir 'funktieris' kā lielam cilvēkam, tie mazie mācās līdzi."

Interesants ir veids, kā jaunieši var kļūt par organizācijas biedru:

"Lai iestātos biedrībā, ir jāizdomā kāds labs darbs, kas divu mēnešu laikā ir jāizdara, piemēram, iešu ielas tīrīt vai pie domes puķītes paravēt. Tad visi pārējie to akceptē vai nē, un tad tiešām jāiet un jāizdara tas darbs, ar visu fotografēšanos un pārējo."

Viens no lielākajiem izaicinājumiem jauniešu organizācijai līdz šim ir bijis savu ideju un turpmāko plānu prezentēšana pašvaldības deputātiem, kā rezultātā dome ir atbalstījusi jauniešu organizāciju, piešķirot finansējumu tekošajam gadam dažādu pasākumu organizēšanai.

Mērķa grupas

Jauniešu centrā Pļaviņās visi apmeklētāji tiek reģistrēti speciālā žurnālā. Tas ļauj sekot līdzi jauniešu plūsmas izmaiņām laikā, kā arī novērtēt apmeklētāju kontingentu. Pēc centra vadītājas teiktā, pirmajā centra darbības gadā iestādi ikdienas apmeklējuši aptuveni 30 līdz 40 jauniešu, taču šobrīd centru apmeklē vidēji 20 jaunieši dienā.

Galvenā jauniešu centra apmeklētāju auditorija ir Pļaviņu vidusskolas skolēni, kuri centru apmeklē pēc mācību stundu beigām:

"Ja mēs zīmētu ar sejiņām, tad ir smaidīgie, kas šeit nāk un kam ir labi. Tad ir neitrālie, kurus var iekļaut, un tad būtu tie bēdīgie, kuriem nevajag, viņiem jau ir 116 nodarbības, nu kam viņiem te nākt? Ja mēs uztaisām to daudzfunkcionālo centru, arī šiem aktīvajiem te būs, ko darīt."

Centra darbībā tiek aktīvi iesaistīti arī jaunieši, kuri mācības vispārizglītojošā skolā jau pabeiguši. Palielinoties studentu interesei par jauniešu centru un jauniešu biedrību "Centrs", veidojas nepieciešamība organizēt īpašas aktivitātes šai mērķa grupai nedēļas nogalēs:

"Arī studentus iesaistām, mums tikko bija studentu balle, bet studenti atradīs sev visādas nodarbes, viņiem savas kompānijas, padarīšanas."

Īpaša uzmanība centra darbībā tiek vērsta uz invalīdu un sociālā riska grupu jauniešu iesaisti. Centra vadītāja stāsta, ka invalīdi, kuri nonākuši centra redzeslokā, ir dažādi – daži ir kļuvuši par brīvprātīgajiem palīgiem un var piedalīties centra aktivitāšu organizēšanā, taču citiem personības attīstības traucējumu dēļ tiek piedāvāts darboties blakus esošā bērnu centra telpās.

"Ar intelektuālo atpalcību ir viens puisis, mēs viņu jau esam pacēlušī, viņš jūtas labi. Mēs esam vienojušies, ka nesmejamies par cilvēkiem, saprotam, ka viņš ir savādāks, mēģinām visur iesaistīt."

"Invalīdi kopš dzimšanas bija šeit, viņiem ir 20 pāri gadi, bet viņi šeit nevar ar tādiem lielajiem, un tad mēs vienojamies ar bērnu centru, ka viņi iet tur, jo tur apkārt ir bērni, viņi labi saprotas, jo viņiem tas attīstības līmenis ir vienāds apmēram."

Savukārt komentējot sociālā riska grupu jauniešu iesaisti, vadītāja norāda, ka vairāki jaunieši ir no probācijas dienesta, kuri centrā izmanto galvenokārt brīvā laika pavadīšanas iespējas – spēlē galda spēles, novusu, kā arī ielu basketbolu. Tiek atzīts, ka darbs ar sociālā riska grupu jauniešiem ir sarežģītāks, jo prasa lielāku uzmanību un pastāvīgu komunikāciju, taču palīdzību šajā jautājumā līdz šim nodrošinājuši aktīvie jaunieši:

"Kad sākām intensīvi rakstīt projektus, mums aizgāja tādi problemātiski jaunieši, jo viena daļa bija

tādi, kas nāca aprunāties. Kurš jau precējies, kuram jau bērni, viņi nāca izstāstīt, kā iet, viņiem jau bija savs draugu pulciņš izveidojies, tur viņi sēdēja un visu runāja. Tad sākās projekti, es biju datorā, aktīvie datoros iekšā, mums vairs nebija laika, un tā auditorija aizgāja. Viņiem nevajag spēlēt, viņiem vajag runāt ar kādu. Un es tagad pēdējo pusgadu sēžu projektos, un tas mani uztrauc.”

Pļaviņu centra pieredze pēc sociālā statusa dažādu jauniešu iesaistē liecina, ka darbā ar riska grupu jauniešiem ir vajadzīgs ne vien atsevišķs centra darbinieks, bet arī atsevišķas telpas, jo situācijā, ja centra šaurajās koplietošanas telpās notiek aktīva biedrībā iesaistīto jauniešu rosība, riska grupu jaunieši jūtas lieki un nedroši. Tas vājina problemātisko jauniešu piesaisti centram un var būt par iemeslu viņu aizplūšanai:

“Es slikti strādāju ar datoru, un es jauniešiem saku – māciet mani! Un viņi mani arī māca, un tā ir viena no metodēm, kā viņi sajūtas drošāki šajā vidē, jo viņi jūtas noderīgi.”

Citu jauniešu grupu iesaiste neformālajā izglītībā

Tā kā Pļaviņu jauniešu centrs par savu darbības prioritāti ir izvirzījis sociālās iekļaušanās veicināšanu, tad ar domes finansiālu atbalstu šajā gadā tiek rīkotas tematiskās nodarbības tādām jauniešu grupām, kuras pakļautas lielākam sociālās atstumtības riskam – vientuļiem vecākiem un jaunajām māmiņām. Uzmanība tiek vērsta arī uz jauniešu – bezdarbnieku iesaisti centra aktivitātēs.

Centra aktivitātes

Pļaviņu jauniešu centra aktivitātes tiek īstenotas šādos virzienos:

- radošās darbnīcas, kuras vada brīvprātīgie palīgi. Visas nodarbības darbnīcās ir bezmaksas un tās ilgst ne vairāk par trīs mēnešiem. Līdz šim ir organizētas deju nodarbības, angļu valodas kursi, pārļošana u.c.

“Mums izdodas atrast, pati nesaprotu, kā, cilvēkus, kas vada īslaicīgas interešu izglītības programmas. Tad mums kāda banka palīdz ceļa izdevumus nomaksāt.”

- labdarības akcijas;

“Mums ir ļoti laba sadarbība ar pansionātu. Jauniešu centrs koordinē, lai katru mēnesi būtu cilvēki, kas iet uz pansionātu ciemos pie vecajiem cilvēkiem. Iesākām mēs to pagājušogad maijā un devām solījumu, ka mēs to vismaz gadu darīsim.”

- vides aizsardzības aktivitātes. Centrs organizē gan apkārtnes sakopšanas un labiekārtošanas talkas (piemēram, talka Avotiņkalnā, atpūtas soliņu izveide centra apkārtnē), gan arī akcijas, popularizējot *zaļo* dzīvesveidu:

“Zemes stunda mums bija ļoti feina – bez elektrības, ārā, pierādījām sev, ka var izdzīvot draugu pulciņā, izdomāt un pavadīt laiku.”

- sporta aktivitātes;
- karjeras konsultācijas. Tā kā centra vadītāja pēc izglītības ir karjeras speciāliste, tad nepieciešamības gadījumā jauniešiem tiek sniegtas arī karjeras konsultācijas.

3. modelis – Jauniešu centrs neformālās un interešu izglītības apguvei un brīvā laika pavadīšanai

Atšķirībā no citiem jauniešu centru darbības modeļiem, šis modelis paredz arī interešu izglītības programmu realizāciju, tādējādi centra darbībā iesaistot ne tikai jauniešus, bet arī bērnus. Pēc šāda modeļa Latvijā strādā galvenokārt tie centri, kuros neformālās izglītības programmas un brīvā laika klubs attīstījušies uz interešu izglītības bāzes Bērnu un jauniešu centru paspārnē, neveidojot atsevišķu struktūrvienību. Turpinājumā modelis aplūkots, izmantojot Talsu BJC un Alūksnes BJC piemērus.

Centru izveide un darbība

Talsu Bērnu un jauniešu centrs (BJC) darbojas kopš 1990. gada, šobrīd īstenojot trīs pamata darbības virzienus – jaunatnes darbs, interešu izglītība un audzināšanas darbs. Kā būtiskākās priekšrocības, pašvaldībā attīstot šādu jauniešu centra darbības modeli, tiek norādītas:

- iespēja racionāli izmantot telpas, jo tās nepieciešamas gan interešu izglītības programmu realizācijai, gan arī darbam ar jauniešiem;
- iespēja veidot noslodzi pedagogiem, jo pedagogi, kas ir iesaistīti interešu izglītības programmās, var strādāt arī neformālās izglītības programmu ietvaros;
- informācijas aprīte un koordinācija. Kā priekšrocība tiek norādīts tas, ka interešu izglītības īstenotājiem gadu laikā ir izveidojusies sadarbība ar kultūras iestādēm un formālās izglītības iestādēm, kas bērnus un jauniešus informē par BJC notiekošo. Tādējādi, izmantojot esošo komunikācijas shēmu, ērta un efektīva ir arī saziņa par jauniešu lietām.

BJC ir koordinējošā iestāde novadā, kura ir atbildīga par jaunatnes politikas plānošanu un īstenošanu, novada jaunatnes lietu speciālistu un jaunatnes darbinieku darba koordinēšanu un apmācībām. Šī iemesla dēļ liela uzmanība centrā tiek vērsta neformālās un interešu izglītības metodikai un metodisko materiālu izstrādei, kuru lietotāji ir gan jaunatnes lietu speciālisti, gan arī jauniešu nevalstiskās organizācijas. Lai nodrošinātu koordinējošo funkciju izpildi, BJC ir četri vadošie darbinieki – centra vadītāja un trīs metodiķi.

Talsu BJC paspārnē darbojas jauniešu apvienība TAS.ES, kura koordinē novada jauniešu nevalstiskās organizācijas, organizē līderu apmācības, veicina jauniešu iesaisti neformālās izglītības aktivitātēs un līdzdalību vietējās kopienas sabiedriskajā dzīvē. Jāatzīmē, ka Talsu novadā ir izveidotas un darbojas salīdzinoši liels skaits jauniešu nevalstisko organizāciju – kopumā 18, kuras nepieciešamības gadījumā var izmantot BJC telpas savu aktivitāšu īstenošanai.

“TAS.ES ir tā kā jauniešu ideju grozs, jauniešu informācijas tīkls un līderu skola. Mērķis ir izveidot sazarotu informācijas tīklu, lai visi jaunieši būtu informēti. Tad ir visu jauniešu ideju noskaidrošana, apvienošana un pēc tam attiecīgi pasākumu rīkošana vai citas aktivitātes.”

Savukārt Alūksnes BJC ir izveidots 2002. gadā, nodrošinot Alūksnes novada bērniem un jauniešiem interešu izglītības programmu piedāvājumu, īstenojot neformālās izglītības programmas un brīvā laika aktivitātes. Šobrīd centrs telpiski ir sadalīts divās ēkās, kas zināmā mērā apgrūtina centra darbību. Lai gan BJC jauniešiem ir pieejams katru darba dienu, pēc darbinieku teiktā to ir grūti nodrošināt tieši telpiskā sadalījuma dēļ. Tāpēc reizēm centra telpas tiek uzticēts uzraudzīt aktīvajiem jauniešiem, kuri ir centra regulārie apmeklētāji.

Alūksnes BJC darbībā liela vērtība tiek vērsta uz jauniešu informēšanu un informācijas apriti. Pirmkārt, ir izveidota e-pastu liste ar 170 jauniešu kontaktiem, ko papildina vēl pagastu pārstāvju,

bibliotekāru un skolu elektroniskā pasta adreses. Informācija listei tiek sūtīta vienu vai divas reizes nedēļā, informējot par plānotajiem pasākumiem, semināriem un apmaiņas projektiem. Otrkārt, vienu reizi divos mēnešos tiek veidota ziņu lapa. Treškārt, šobrīd procesā ir BJC un skolu pašpārvalžu kopīgais projekts par skolu blogu izveidi. Plānots, ka informāciju tajā ievietos paši jaunieši par viņu skolā aktuālajām un interesantajām lietām.

Alūksnes novadā pirms neilga laika ir veikts pētījums par jaunatnes situāciju novadā. Uz veiktā pētījuma pamata ir izstrādāts Jaunatnes politikas stratēģijas pirmais variants, kurš šobrīd tiek saskaņots un sarunās ar pašvaldības darbiniekiem, nozares speciālistiem un pagastu pārstāvjiem pilnveidots nolūkā izstrādāt optimālāko organizatorisko shēmu pagastu jauniešu iesaistei neformālās izglītības un brīvā laika aktivitātēs.

Mērķa grupas

Alūksnes BJC ik dienu apmeklē 20 līdz 30 jaunieši. Apmeklētāju portrets ir atšķirīgs, līdz ar to atšķiras arī aktivitātes, ko jaunieši izvēlas centrā. Viena apmeklētāju daļa ir skolēni vecumā līdz 15 gadiem, kuri centrā galvenokārt izvēlas brīvā laika kluba iespējas – spēlē galda spēles un novusu, taču atsevišķos gadījumos viņi labprāt iesaistās arī dažādos centra organizētos pasākumos. Otra daļa ir vidusskolēni, kuri veido aktīvo centra apmeklētāju grupu. Šie jaunieši izmanto neformālās izglītības piedāvātās iespējas, organizē dažādus pasākumus un iesaistās darba grupās. Tāpat centru mēdz apmeklēt arī jaunieši bezdarbnieki – puīši, kuri laiku pavada darbā ar datoru un muzicējot.

Kā komentē centra pārstāvji, tad BJC darbībā aktīvi ir iesaistīti gan pilsētas, gan arī pagastu skolu jaunieši. Pagastu jauniešu iesaisti esot sekmējusi teritoriālā reforma, jo līdz tai Alūksnes BJC un pagasti jaunatnes lietās esot darbojušies savrupi, taču pēc reformas centram ir deleģēta funkcija koordinēt darbu ar jauniešiem visā novada teritorijā.

Alūksnes BJC ir atvērts sadarbībai arī jauniešu organizācijām, kurām centrā tiek piedāvātas pulcēšanās telpas. Šo iespēju izmanto skolu aktīvisti situācijā, ja mācību iestādē tas nav iespējams vai arī ja jaunieši tur negrib.

Savukārt Talsu BJC organizētajās aktivitātēs iesaistās galvenokārt vidusskolas vecuma jaunieši. Kā komentē centra pārstāvji, tad jaunieši, kuri mācības vidējā izglītības iestādē jau pabeiguši, centra redzeslokā nav, jo viņu aktivitātes saistītas galvenokārt ar studijām citā pilsētā vai arī ar patstāvīgu darbu. Jauno līderu nomaina līdz ar mācību pabeigšanu Talsos norisinās divos plašāka mēroga pasākumos – Jauniešu foruma laikā un Vasaras akadēmijas laikā, kad jaunieši izstrādā nākamā gada darbības plānu.

“Un otra lieta, kāpēc tie jaunieši tā nemanāmi nomainās, ir šī vasaras akadēmija. Tā parasti ir augustā un sagatavo tos jauniešus, kas ir tajā ēnu kabinetā. Viņi tās trīs dienas jau ir iedegušies, jo parasti akadēmijā tiek sastādīts nākamā gada plāns, un, ja viņi paši to plānu ir salikuši, viņi paši arī gribēs realizēt.”

Jauniešu piesaisti BJC veicina centra ērtā atrašanās vieta pilsētā, jo netālu ir autoosta, kā arī mūzikas un mākslas skolas. Tādējādi centru apmeklē ne vien bērni, kuri ir iesaistīti interešu izglītības programmās, un līdzdarboties motivēti jaunieši, bet arī skolēni, kuri pēc mācību stundu beigām gaida nodarbības mūzikas vai mākslas skolā. Viņi centrā izvēlas brīvā laika aktivitātes – galda spēles un novusu.

Citu jauniešu grupu iesaiste centra darbībā

Alūksnes BJC darbībā pastarpināti ir iesaistīti bijušie aktīvisti, kuri turpina studijas ārpus pilsētas un tie, kuri pārsnieguši jauniešu vecumu. Viņi BJC telpās mēdz pulcēties sestdienās, lai pārrunātu sev

interesējošās lietas un notikumus.

Otra grupa, kam pastarpināti tiek vērsta uzmanība, ir sociālā riska grupu bērnu un jauniešu iesaiste. Alūksnes BJC ir organizējis vairākas nometnes, kuru mērķis ir integrēt sociāla riska grupu bērnus un jauniešus vienaudžu vidū. Tā, piemēram, pirms dažiem gadiem ar LR Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstu tika rīkota nometne “Austrumkrasta komanda”, kurā sadarbībā ar Probācijas dienestu un policijas nepilngadīgo lietu nodaļu tika iesaistīti problemātiskie jaunieši. Tāpat dažādās centra organizētās aktivitātēs tiek iesaistīti jaunieši no Liepnas internātskolas:

“Mēs uzrakstījām projektu „Dzīves prasmju skola”, ko arī centrā realizēsīm, ja tas tiks atbalstīts. Arī Liepnas bērnus ņemsim klāt, un brauksim uz Liepnu, jo tur ir ļoti laba jauna sporta halle. Bet atkal nevis nošķirot, bet integrējot ar mūsu labiem un aktīvajiem, ar visiem kopā.”

Šobrīd problemātiska vēl ir to pagasta jauniešu iesaiste neformālās izglītības un brīvā laika aktivitātēs, kuri mācības skolā jau pabeiguši. Centra pārstāvji norāda, ka nepilna gada laikā, kopš BJC īsteno novada jaunatnes lietu koordinēšanas funkciju, ir izveidojusies sadarbība ar pagastu skolām, atsevišķiem skolotājiem un skolu pašpārvaldēm. Taču, tur, kur vietējās skolas nav, tiek meklētas personas, kas varētu organizēt darbu ar jauniešiem:

“Tā mūsu lielā sāpe, ko mēs tagad esam sapratuši, ka salīdzinoši neaktīvi novadā ir tie jaunieši, kas ir pēc skolas vecuma, skola ir tā, kas skolas vecuma jauniešus savāc, bet, ja pagastā nav neviena cilvēka, kas tos pārējos savāc, tad mēs tagad domājam, ka viens no tiem variantiem varētu būt tautas nami, to vadītāji, ar kuriem mēs varētu runāt. Piemēram, tajos pašos Zeltiņos ir aktīvs tautas nama vadītājs, viņš šos jauniešus piesaista ar to, ka iesaista viņus pasākumos, tad tie jaunieši ap to kluba vadītāju arī pulcējas, bet ne visās vietās tas tā ir.”

Arī Talsu BJC periodiski īsteno projektus, kuri ir vērsti uz sociālā riska grupu jauniešu iesaisti. Centra pieredze liecinot, ka šāda veida projekti jāveic kopā ar sadarbības partneriem – policiju vai krīžu centru.

Pastarpināti Talsu BJC tiek iesaistīti pagastu jaunieši. Kā iestāde, kurai ir vairāku gadu pieredze jaunatnes lietu koordinēšanā rajonā un tagad Talsu novadā, centrs primāri orientējas uz jauniešu līderu un pagastu speciālistu darbā ar jauniešiem apmācībām un kopējā novada rīcības plāna izstrādī. Pēc centra pārstāvju teiktā, atbalsts tiek sniegts ideju radīšanai, kuras līderiem un speciālistiem pagastos jāīsteno pašiem.

Centra aktivitātes

Alūksnes BJC kopā ar jauniešiem organizē dažāda veida aktivitātes gan neformālās izglītības jomā, gan interešu izglītības jomā, kā arī plašāka mēroga pasākumus vietējiem iedzīvotājiem.

Pasākumi jauniešiem:

- Jauniešu dienas, kuras Alūksnē risinājušās jau ceturto gadu. Šogad ar nosaukumu “Ceturtais cēliens” tajās bijušas vairāk ar mākslu saistītas aktivitātes – radošās darbnīcas, teātris, teātra sports, orientēšanās. Jauniešu dienas rīkotas sadarbībā ar Alūksnes veloklubu, Tautas namu un Nacionālajiem bruņotiem spēkiem.

“Kad mēs taisām pasākumu, mēs pirmām kārtām izdomājam, ar ko mēs kopā taisām. Tas ir vērienīgāks uzreiz, un arī naudas ziņā, jo pilsēta ir maza.”

- līderu apmācības. Šajā vasarā centrs pirmo reizi organizējis četru dienu semināru “Jauniešu skola”, kurā piedalījušies skolu pašpārvalžu un jauniešu kluba pārstāvji, kā arī centra jaunieši, kuri aktīvi iesaistījušies projektu īstenošanā. Seminārs jaunajiem līderiem rīkots sadarbībā ar dzīves apmācības centru „Pelēkais vilks”.

“Tur mēs izmantojam Zeltiņu skolu, kuru diemžēl likvidēja pagājušajā mācību gadā, bet telpas palika. Zeltiņu pašvaldība ļoti nāk pretī, jo viņi arī vēlas, lai šīs telpas tiktu noslogotas, mums pilnīgi nekas viņiem nav jāmaksā par to, ka mēs nedēļu tai skolā uzturamies.”

- radošās darbnīcas. Šobrīd īpaši populāra Alūksnes jauniešu centrā ir fotomāksla. Radošās darbnīcas ietvaros tiek apgūtas prasmes fotogrāfiju apstrādē un jaunieši, izejot apmācības, organizē savu darbu izstādes. Starp citām radošajām darbnīcām, kas risinājušās centrā, tiek minētas dīdžeju apmācības, rotu gatavošana, astronomija un makšķerēšana. Centra vadītāja atzīmē, ka radošās darbnīcas tiek organizētas dažādām jauniešu vecuma grupām – mazākiem bērniem darbnīcas risinās pēcpusdienās, bet vecākā vecumposma jauniešiem – vakaros. Atsevišķas darbnīcas tiek rīkotas tikai vienas dienas garumā, un tādas jaunieši nodēvējuši par meistardarbnīcām.
- interesu izglītības aktivitātes. Tā kā piedāvājums interešu izglītības jomā novadā pēc centra darbinieku novērtējuma esot diezgan vienvērtīgs un finansiālu iemeslu dēļ ir problemātiski nodrošināt interešu izglītības programmas pagastos, tad centrs ir iecerējis attīstīt jauniešu neformālo grupu un organizāciju kustību novada perifērijā, tā aktivizējot jauniešus un aicinot viņu pievērsties kolektīvām aktivitātēm, ko iespējams organizēt Tautas namos.
- nometņu organizēšana. Centrs šajā vasarā organizējis kopumā četras nometnes, divas no kurām finansiāli atbalstījusi pašvaldība. Viena no nometnēm tiek rīkota ārpus Latvijas:

“Jūlijā mums sadarbībā ar lauku klubu jaunieši brauc uz Vāciju. Vācijas lauku klubs uzņem 12 jauniešus un 2 pedagogus, vecāki daļēji sedz izdevumus līdz Rīgai.”

Pasākumi Alūksnes novada iedzīvotājiem:

- labdarības akcijas. Alūksnes BJC jaunieši katru gadu Ziemassvētkos organizē labdarības akciju, kurā tiek iesaistīti visa novada iedzīvotāji. Katru gadu labdarības akcijai ir cita tematika:

“Šogad iesaistījās ne tikai skolas, bet mēs iesaistījām arī pašvaldības, bibliotēkas, maksimāli daudz sadarbības partneru, atsaucība bija pārsteidzoši liela. Tēma mums bija „Siltums pār pilsētu” – cilvēki nesa adītas lietas, un mums to lietu bija tik daudz, ka noslēguma pasākumā puse palika pāri, to mēs atdevām „Paēdušai Latvijai”. Šoreiz mēs atradām citu mērķauditoriju, sazinājāmies ar sociālajiem darbiniekiem pagastos un meklējām cilvēkus, kas formāli neatbilst maznodrošinātā statusam, piemēram, 3 lati vairāk naudas, kas cenšas, bērni iet skolā, šoreiz mēs tādiem cilvēkiem šo akciju veltījām. Noslēguma pasākumu mēs arī tā netradicionāli uztaisījām sadarbībā ar uzņēmējiem klubā „Ideja”.”

- Zaķu maratons, kas tradicionāli tiek rīkots Lieldienās.

Talsu BJC organizēto pasākumu vidū īpaši atzīmējami tie, kuri ir orientēti uz zināšanu apguvi, līderu apmācībām un demokratizāciju:

- jauniešu organizāciju līderu semināri, kas tiek rīkoti reizi mēnesī kā vienas dienas apmācības, pieaicinot vieslektoros:

“Viņi satiekas un šīs zināšanas nodod tālāk savām organizācijām. Tā arī notiek informācijas apmaiņa, tā ir vieglāk, kad viņi visi ir atbraukuši un tad nodod tālāk. Informācija, protams, ir arī mājas lapā.”

- apmācības jauniešiem. Tās parasti tiek rīkotas vairāku dienu garumā, taču to īstenošanai centram nepieciešams piemeklēt citas telpas, jo esošā BJC infrastruktūrā nav iespējams nodrošināt vairāku dienu pasākumu organizēšanu.
- Jauniešu dienas, kuras šogad risinās jau septīto gadu. Aktīvu līdzdalību Jauniešu dienās ar iepriekš sagatavotu programmu ņem visas novada jauniešu organizācijas;

- jauniešu forums, kas tiek rīkots reizi divos gados. Jauniešu forumu organizē Ēnu kabinets, kurā ietilpst tie jaunieši, kas vada darba grupas. Gatavojoties Jauniešu forumam, tiek apzinātas aktuālās tēmas novadā, tad katrai no aktualitātēm tiek izvēlēts konsultants, ar kuru jaunieši pārrunā problēmjaudājumu, tādējādi gūstot nepieciešamās zināšanas darba grupu vadīšanai Jauniešu foruma laikā.
- diskusijas ar pašvaldības deputātiem. Tā kā pagājušajā gadā bija pašvaldību vēlēšanas, tad jauniešu centrs bija aicinājis visu partiju deputātu kandidātus uz sarunu ar jauniešiem.
- datorklase un informācijas kabinets, kas tika izveidoti ar LR Bērnu un ģimenes lietu ministrijas finansiālu atbalstu un ir nozīmīga materiāltehniskā bāze jauniešu aktivitāšu organizēšanai:

“Protams, viņi ļoti arī izmanto – zinātniski pētnieciskie darbi nāk, nāk semināri, viņiem nav, kur nokopēt šos materiālus, viņi nāk nokopēt, izprintēt, iesiet. Tad viņi nāk pie mums un mēs viņiem izlīdzam tīri ar šīm tehniskajām problēmām. Ja tam jauniešiem vajag, mēs jau nevaram atteikt, viņš jau nenāk paspēlēties.”

Talsu BJC tiek rīkotas arī dažādas aktivitātes, attīstot radošumu, sporta pasākumi un pasākumi plašākām iedzīvotāju grupām:

- filmu konkursi, kas šogad tika rīkoti saistībā ar Skolēnu dziesmu un deju svētkiem;
- jauno vokālistu konkurss „Dziedošie talanti”, kurā piedalās jaunieši no Talsu, Dundagas un Rojas novadiem. Konkurss risinās aptuveni 2 mēnešu garumā, kuru laikā jaunie vokālisti apmeklē nodarbības profesionālu pedagogu vadībā.

“Viņiem māca dziedāšanu, stilu, kā uzlikt kosmētiku, viņiem tiek piedāvāts ierakstīt dziesmu studijā, ir arī skatuves māksla. Konkursa laikā ir arī koncerti, papildus iespēja uzstāties kādās mazākās vietās. Konkursa fināls notiek Jauniešu dienas ietvaros.”

- ziemas sporta spēles;
- interesu izglītības nodarbības;
- labdarības akcijas pensionāriem un maznodrošinātām ģimenēm, kuru laikā jaunieši vāc iedzīvotāju sarūpētas dāvaniņas – adītas zeķes, saldumus vai citas lietas.

“Pēdējos gados, sadarbojoties ar sociālo darbinieku, mēs braukājam pa novadiem, apzinām maznodrošinātās ģimenes, dodam dāvanas Ziemassvētkos bērniem.”

Līdzīga veida akcija sadarbībā ar bērnu darziem tiek rīkota arī rudenī, kad jaunieši iedzīvotājiem pasniedz bērnu radītu dāvaniņu.

Talsu BJC ir ievērojama pieredze sadarbībā ar citām Latvijas jauniešu organizācijām. Kā viens no veiksmīgākajiem jauniešu sadarbības projektiem tiek minēts Iecietības vēstneši, kura laikā gūtās zināšanas un prasmes palīdz vadīt apmācības citiem jauniešiem uz vietas Talsos.

Tāpat Talsu jaunieši ir iesaistījušies vairākos Baltijas mēroga projektos, piemēram, apmaiņas projektā Igaunijā un demokrātijas projektā „Vitamins”, kurš risinājies ilgāku laiku, noslēdzoties ar vērienīgu pasākumu Lietuvā.

Programma “Jaunatne darbībā”

Gan Alūksnes, gan arī Talsu BJC ir starptautisku projektu īstenošanas pieredze. Abi centri ir īstenojuši jauniešu apmaiņas projektus programmas “Jaunatne darbībā” ietvaros:

“Pirmais mūsu starptautiskais projekts bija jauniešu apmaiņas projekts „Jaunatne Eiropā” starp

Latviju un Lietuvu. Tur bija par to, kādas Latvijā un Lietuvā ir Eiropas Savienības piedāvātās iespējas jauniešiem. Tad mēs uzņēmāmies vēl lielāku projektu kopā ar sešām valstīm, kas bija par kultūru dažādību. Tur bija iesaistītas Itālija, Francija, Portugāle, Lietuva, Turcija. Tas bija tas, ko mēs paši realizējam, par ko bija liels prieks pašiem jauniešiem.”

Talsu BJC darbojas arī kā jauniešu brīvprātīgā darba nosūtītājorganizācija. Pateicoties šim darbības virzienam, vairāki Talsu jaunieši kā brīvprātīgie ir strādājuši Francijā, Rumānijā un Urugvajā.

4. modelis – Jauniešu centrs brīvā laika pavadīšanai

Jauniešu centri brīvā laika pavadīšanai literatūrā tiek dēvēti par brīvā laika klubiem, taču praksē tiek lietots arī apzīmējums *dienas centrs*. Šāda tipa jauniešu centros pamatā tiek piedāvātas tādas brīvā laika nodarbes, kā galda spēles, biljards, novuss, kā arī datori spēlēm un interneta lietošanai.

Raksturojot brīvā laika klubu darbību, turpinājumā aplūkots Madonas jauniešu centra piemērs.

Centra izveide un darbība

Ideja par brīvā laika klubu izveidi Madonas pilsētā radusies pirms pieciem gadiem, pieredzes apmaiņas braucienā apmeklējot līdzīgus centrus Rēzeknē un Valmierā. Pirmais šāda veida centrs Madonas mikrorajonā, trīs kilometru attālumā no pilsētas centra, ar LR Bērnu un ģimenes lietu ministrijas finansiālu atbalstu tika izveidots 2007.gadā. Šobrīd novadā kopumā ir pieci šādi centri, kuri darbojas kā Bērnu un jauniešu centra (īsteno interešu izglītības programmas) struktūrvienības. Centra kopējā platība ir 147m², kur piecās telpās iekārtota spēļu zāle ar biljarda galdu, galda tenisu un novusa galdu, ir atsevišķa datorklase un atpūtas telpa. Centra vajadzībām ir iegādāts arī videoprojektors filmu skatīšanai.

Madonas jauniešu centrā ir nodarbināti divi darbinieki – centra vadītāja un apkopēja. Tā kā nākotnē ir iecere paplašināt centra darbības virzienus, organizējot arī dažāda veida pasākumus mikrorajona jauniešiem, tad centra darbībā tiek iesaistīti arī Nodarbinātības valsts aģentūrā reģistrētie jaunieši bezdarbnieki.

Centrs jauniešiem ir pieejams katru darba dienu no plkst.14.00 līdz 20.00, kā arī sestdienās. Vasarās darba laiks tiek mainīts un centrs ir atvērts no plkst.11.00 līdz 17.00

Mērķa grupa

Centru apmeklē vidēji 25 jaunieši dienā, bet vasarās apmeklētāju skaits palielinās. Galvenā jauniešu brīvā laika kluba mērķauditorija ir vietējā mikrorajona jaunieši, pārsvarā pusaudži. Kā norāda Madonas BJC direktore, tad brīvā laika klubu mēdz apmeklēt sociālā riska grupu jaunieši, tie, kuriem ir problēmas iekļauties skolas vidē vai kuri skolu īsti neapmeklē. Šādu jauniešu piesaisti centram veicina neformālā, bet drošā vide, kā arī centra vadītājas sniegtais atbalsts un iespēja parunāt. Tomēr neskatoties uz brīvo atmosfēru, jauniešu klubam ir savi iekšējās kārtības noteikumi, kurus pārkaļķojot centra apmeklēšana tiek liegta vairāku nedēļu garumā .

“Šeit ir arī savi noteikumi, kad var izslēgt uz dažām nedēļām, kad nevar nākt. Viņš saprot, ka tas ir par pārkāpumu, mēs sazināmies arī ar vecākiem. Vasarā bija atnācis viens iereibis, bija arī strīds starp jauniešiem.”

Lai nodrošinātu kārtību, centra telpās darbojas apsardzes sistēma, kā arī ir trauksmes poga, bet visi brīvā laika kluba apmeklētāji tiek pierakstīti reģistrācijas žurnālā. Kā stāsta Madonas BJC direktore,

reģistrācijas žurnāls ir bijis noderīgs arī kāda pazuduša puīša meklēšanā, kurš vairākas dienas nebija bijis mājās, tomēr centru apmeklējis.

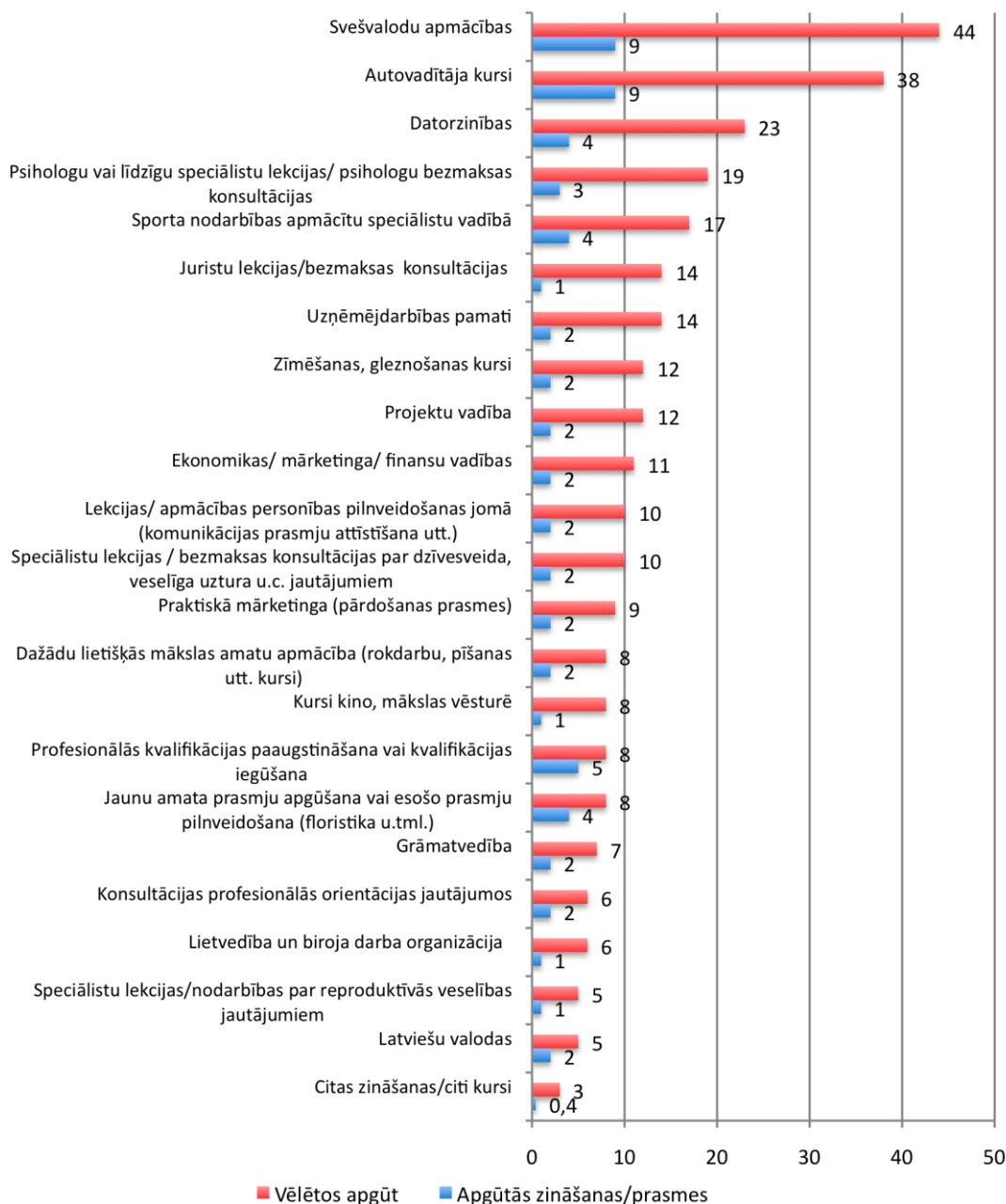
4. Jauniešu viedokļi par neformālās izglītības aktivitātēm

Neformālās apmācības pieredzes raksturojums

Aptaujas ietvaros tika apzinātas ne tikai jauniešu intereses un vajadzības. Atsevišķā jautājumu blokā tika noskaidrots, vai un cik lielā mērā jaunieši izmantojuši neformālā izglītības iespējas, t.i., mācījušies dažādosursos, iegūstot vai papildinot savas zināšanas un prasmes. Kopumā pēdējo trīs gadu laikā dažādus seminārus, kursus, lekcijas (ārpusskolas/ augstskolas) apmeklējis aptuveni katrs trešais (33%) jaunietis. 1. grafikā atspoguļots, kāda veida zināšanas vai kādas prasmes jaunietis apguvis papildus izglītojoties (sk. 1. stabiņā). Visbiežāk jaunieši mācījušies svešvalodas (9%) vai apguvuši autovadītāja prasmes (9%). Kopumā 5% aptaujāto apguvuši kādu profesiju, iegūstot vai paaugstinot profesionālo kvalifikāciju. 4% gadījumu respondenti apguvuši datorzinības, jaunas amata prasmes vai apmeklējuši sporta nodarbības apmācītu speciālistu vadībā. 3% jauniešu apmeklējuši psihologu, kā arī citu speciālistu lekcijas/ konsultācijas. Katra nākamā zināšanu joma vai prasmju veids minēts aptuveni 2% gadījumu.

Grafika 2. stabiņā salīdzinājumam atspoguļots jauniešu īpatsvars, kurus interesē dažādas izglītošanās iespējas ārpussformālās izglītības. Dati liecina, ka interese iegūt papildus zināšanas vai apgūt jaunas prasmes ir daudzkārt lielāka nekā līdz šim realizētais. Izvēles prioritātes lielā mērā atbilst tām jomām, kurās jaunieši arī līdz šim iesaistījušies biežāk. Gandrīz puse (44%) aptaujāto vēlas mācīties svešvalodas, bet 38% vēlētos apgūt autovadītāja prasmes. Aptuveni katrs piektais (23%) vēlas uzlabot vai apgūt datorzinības, 19% - interesējas par psihologu vai līdzīgas jomas speciālistu lekcijām/konsultācijām. Salīdzinoši bieži jaunieši interesējas par uzņēmējdarbības pamatiem, juristu lekcijām/ konsultācijām, projektu vadību, finansēm un mārketingu. Ārpusspraktiskām un mūsdienās ļoti nepieciešamām zināšanām, salīdzinoši liela daļa jauniešu vēlas apmeklēt zīmēšanas/ gleznošanas nodarbības/ kursus (12%).

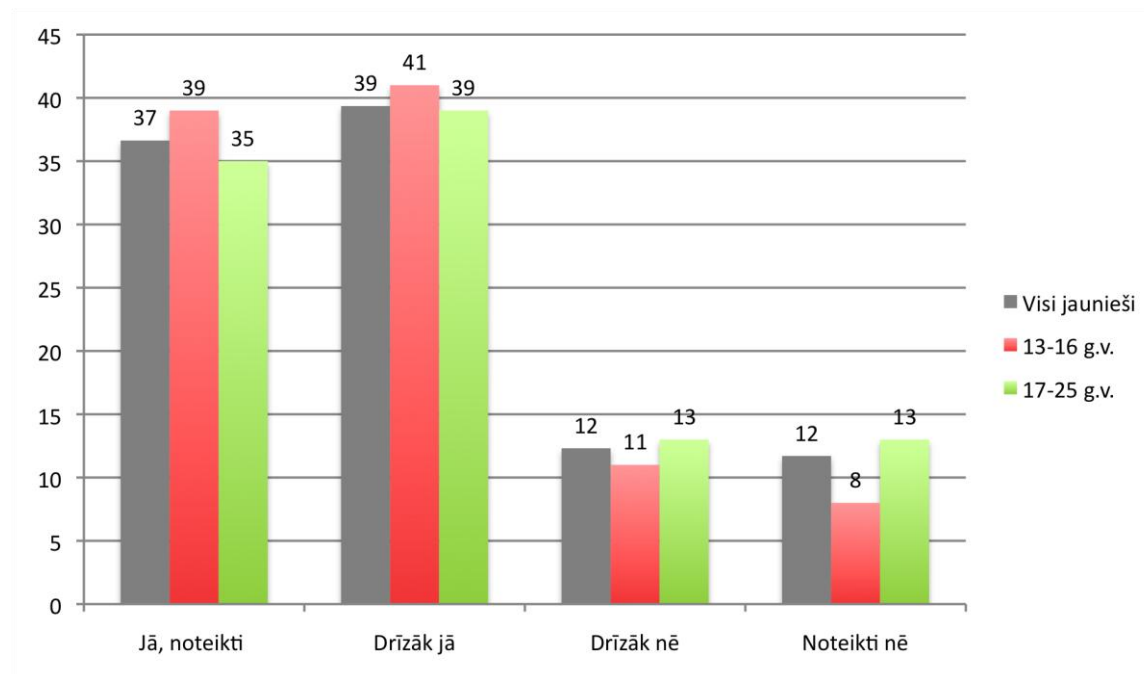
1. attēls. Zināšanas un prasmes, kas apgūtas pēdējo trīs gadu laikā un zināšanas, kuras jaunieši vēlētos apgūt (%)

Jauniešu interese par jaunu zināšanu un prasmju apgūšanu

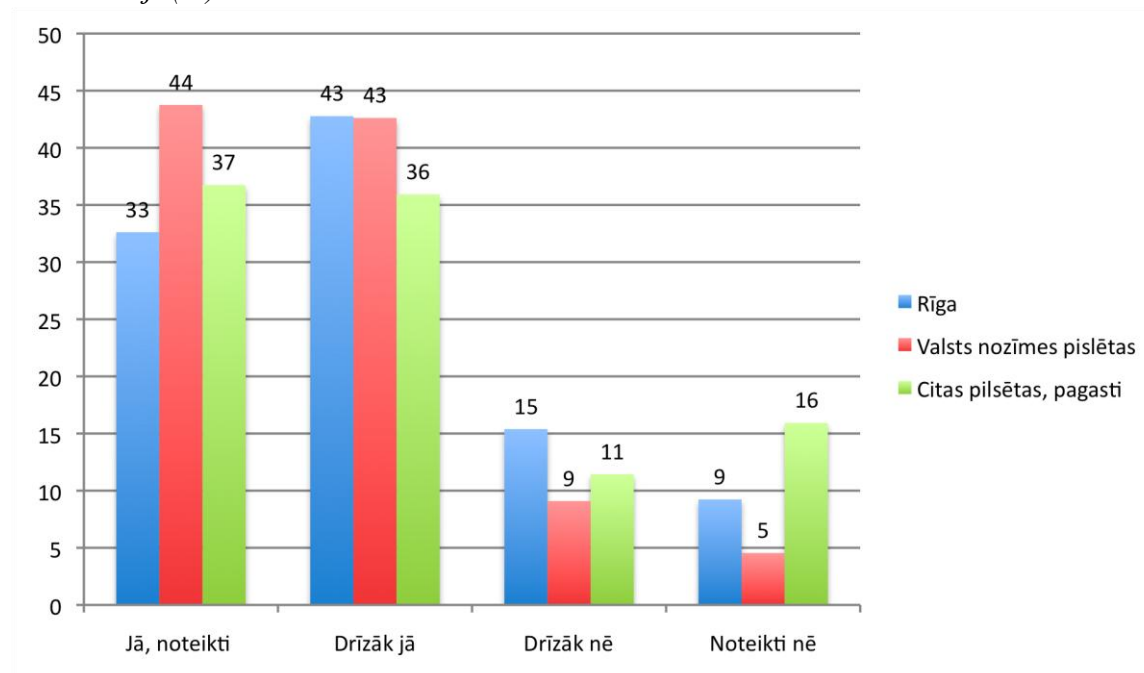
Plānojot izglītības dažāda veida papildināšanas iespējas un piedāvājumu, bija svarīgi noskaidrot, cik lielā mērā jaunieši vispār ir ieinteresēti apgūt jaunas vai papildināt jau esošās zināšanas, iegūt jaunas prasmes un iemaņas. Atbildot uz jautājumu, vai viņi būtu ieinteresēti apmeklēt bezmaksas kursus, apmācības, lekcijas u.tml., 76% aptaujāto snieguši pozitīvu atbildi. 12% jauniešu noteikti nevēlētos to darīt un tik pat liela daļa - drīzāk nevēlētos, nekā gribētu to darīt.

2. attēls. *Ieinteresētība apmeklēt bezmaksas nodarbības/kursus/lekcijas (%)*

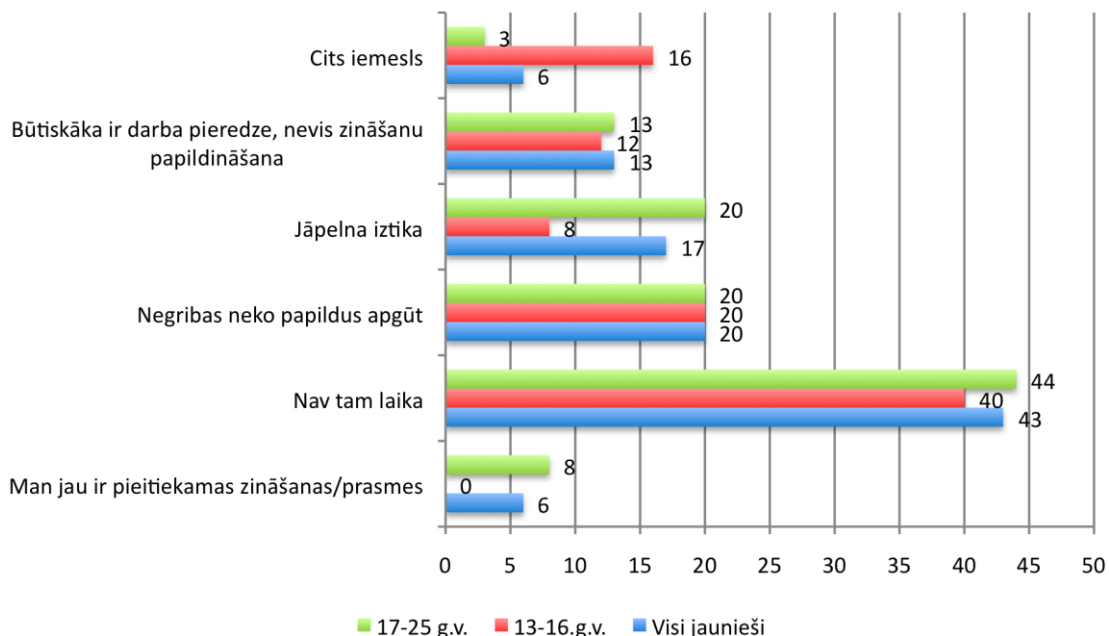
Jauniešu vēlme un gatavība atšķiras atkarībā no vecuma un dzīves vietas. Lielāku interesi par jaunu zināšanu un prasmju ieguvu pauduši jaunieši vecumā līdz 16 gadiem. Tāpat pozitīvā nozīmē izceļas jaunieši, kuri dzīvo lielākās (valsts nozīmes) pilsētās. Rīdžinieki un vēl jo vairāk mazākās pilsētās un pagastos dzīvojošo jauniešu interese vai iespējas apmeklēt dažādus kursus vai papildus apmācības ir nedaudz zemāka.

3. attēls. *Jauniešu ieinteresētība apmeklēt papildus apmācības saistībā ar dzīves vietas urbanizāciju (%)*

Jauniešiem, kuri noteikti nevēlās apmeklēt kādas nodarbības, tika jautāts, kādēļ viņi nebūtu ieinteresēti to darīt. Visbiežāk atbildēs norādīts uz laika trūkumu (43%). Katrs piektais no šiem respondentiem atzīmē, ka vienkārši nevēlās papildus formālai izglītībai neko jaunu apgūt. Vēl 17% jauniešu kā iemeslu negatīvai attieksmei norādījuši, ka jāpelna iztika (to ievērojami biežāk atzīmē vecākās grupas jaunieši). Vidēji 13% aptaujāto uzskata, ka būtiskāka ir darbā gūtā pieredze, nevis zināšanu vai prasmju apgūšana dažādosursos.

4. attēls. Iemesli, kādēļ nevēlās apgūt papildus zināšanas vai prasmes (%)

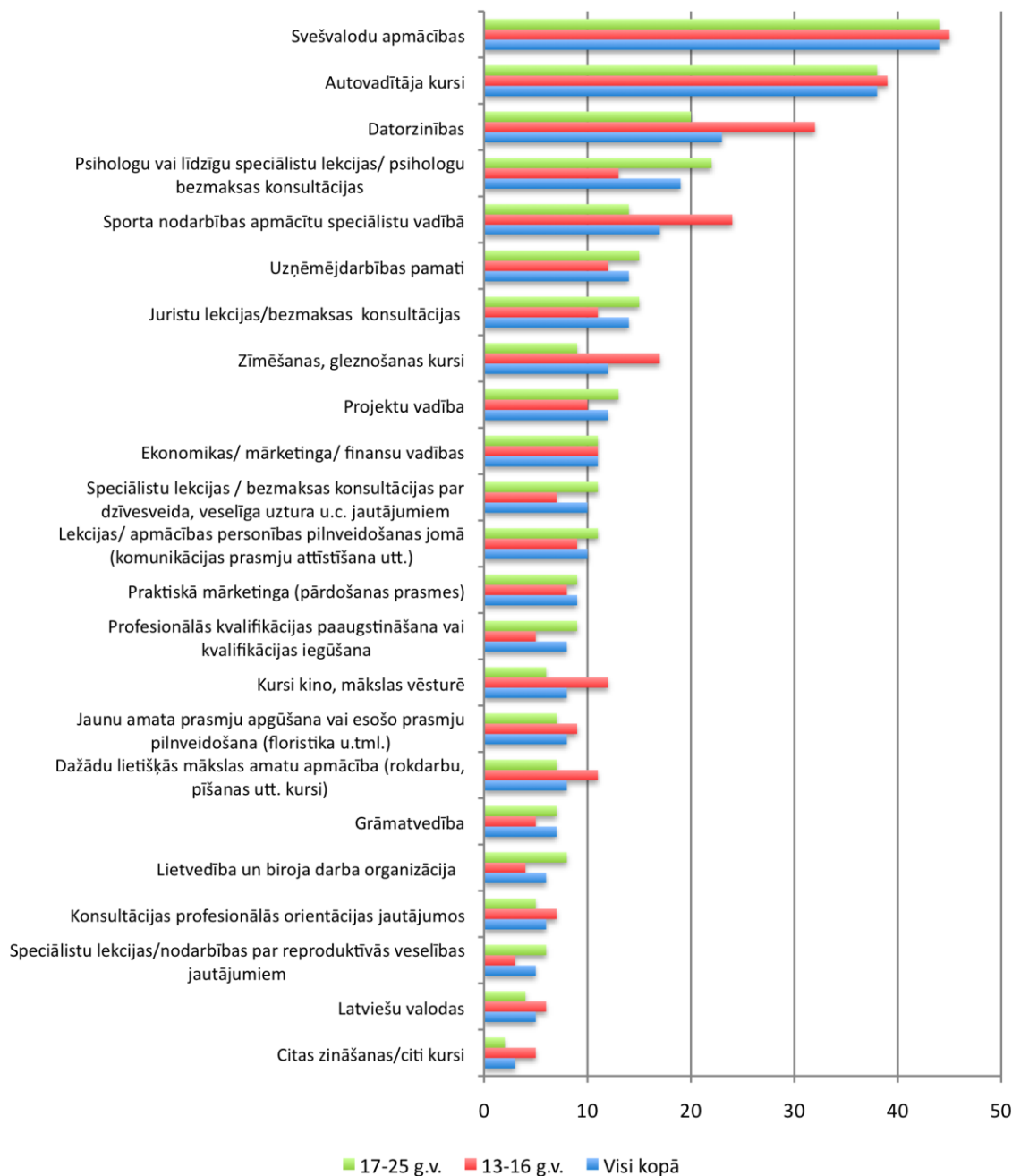
Jau iepriekšējā paragrāfā minētas zināšanas un jomas, kurās jaunieši vēlētos papildus izglīties vai apgūt jaunas prasmes. Jomas, kuras jauniešus interesē visvairāk neatkarīgi no vecuma un dzīves vietas ir:

- Svešvalodu apmācība
- Autovadītāja prasmes
- Datorzinības
- Psihologu vai līdzīgu jomu speciālistu lekcijas, konsultācijas
- Sporta nodarbības apmācītu speciālistu vadībā .

Kopumā ļoti bieži minētas arī juristu konsultācijas/ lekcijas, ar uzņēmējdarbību, mārketingu saistītās zināšanas un prasmes. Tāpat jauniešiem ir salīdzinoši liela interese par dažādu ikdienas dzīvē nepieciešamu prasmju un zināšanu apguvi (piemēram, veselīgu uzturu, komunikācijas prasmju attīstīšanu u.tml. jomām). No mazāk pielietojamām jomām, jaunieši visvairāk vēlējušies nodarboties ar zīmēšanu vai gleznošanu. Šajā jomā gan ievērojami biežāk vēlas darboties jaunieši vecumā līdz 16 gadiem. Arī kopumā vērtējot, jaunākās grupas respondenti biežāk nekā jaunieši pēc 17 gadiem izrādījuši interesi par dzīvē praktiski mazāk pielietojamām prasmēm un zināšanām. Līdzīgas atšķirības ir arī jautājumā par sporta nodarbībām, kur ievērojami augstāku interesi pārdūši jaunieši vecuma grupā no 13 līdz 16 gadiem. Savukārt vecākās grupas respondenti (jaunieši vecumā no 17 -25 gadiem) nozīmīgi biežāk interesējas par psihologu vai līdzīgu jomu speciālistu un juristu

lekcijām/ konsultācijām, uzņēmējdarbību u.tml. Tāpat vecākās grupas pārstāvji vairāk ieinteresēti konsultācijās un lekcijās par veselīgu uzturu, dzīves stiliem u.tml. jomām.

5. attēls. Zināšanas un prasmes, kuras jaunieši vēlas apgūt: atbilžu sadalījums atkarībā no vecuma (%)

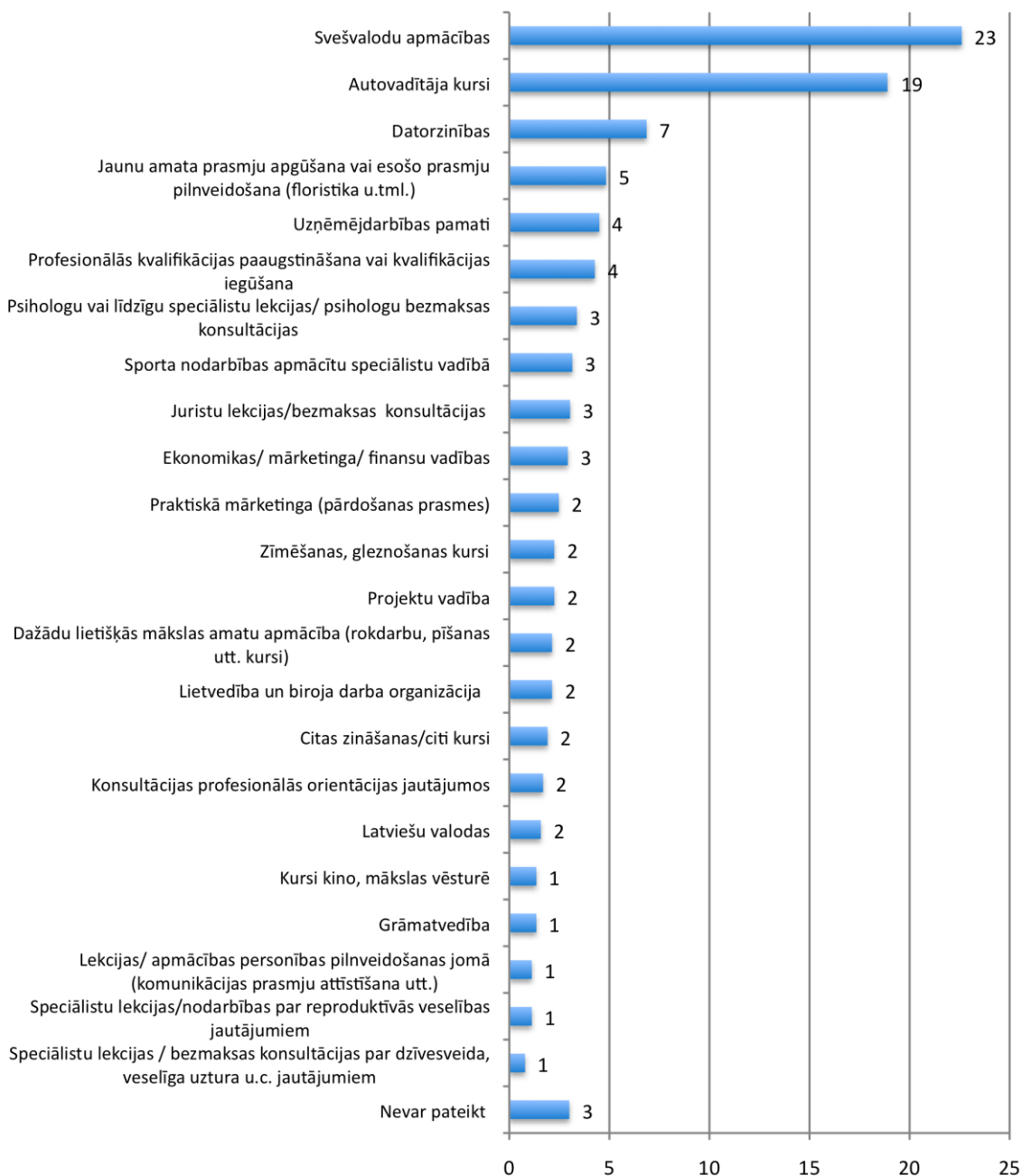

Tā kā vairums jauniešu interesējās par vairākiem apmācību veidiem un tēmām vienlaicīgi, tad nākamajā jautājumā lūdzām pašiem respondentiem izvērtēt, ko no visa nosauktā tie vēlas apgūt visvairāk, kādas zināšanas tiem būtu visvairāk nepieciešamas. Kā liecina atbildes, tad jomu prioritāte saglabājas līdzīga kā iepriekšējos jautājumos. Vissvarīgākā neatkarīgi no vecuma un dzīvesvietas jauniešiem šķiet svešvalodu un autovadītāja iemaņu apguve. Ievērojami mazāka daļa aptaujāto kā prioritāras minējuši datorzinības un jaunu amata prasmju apguvi. Visas pārējās

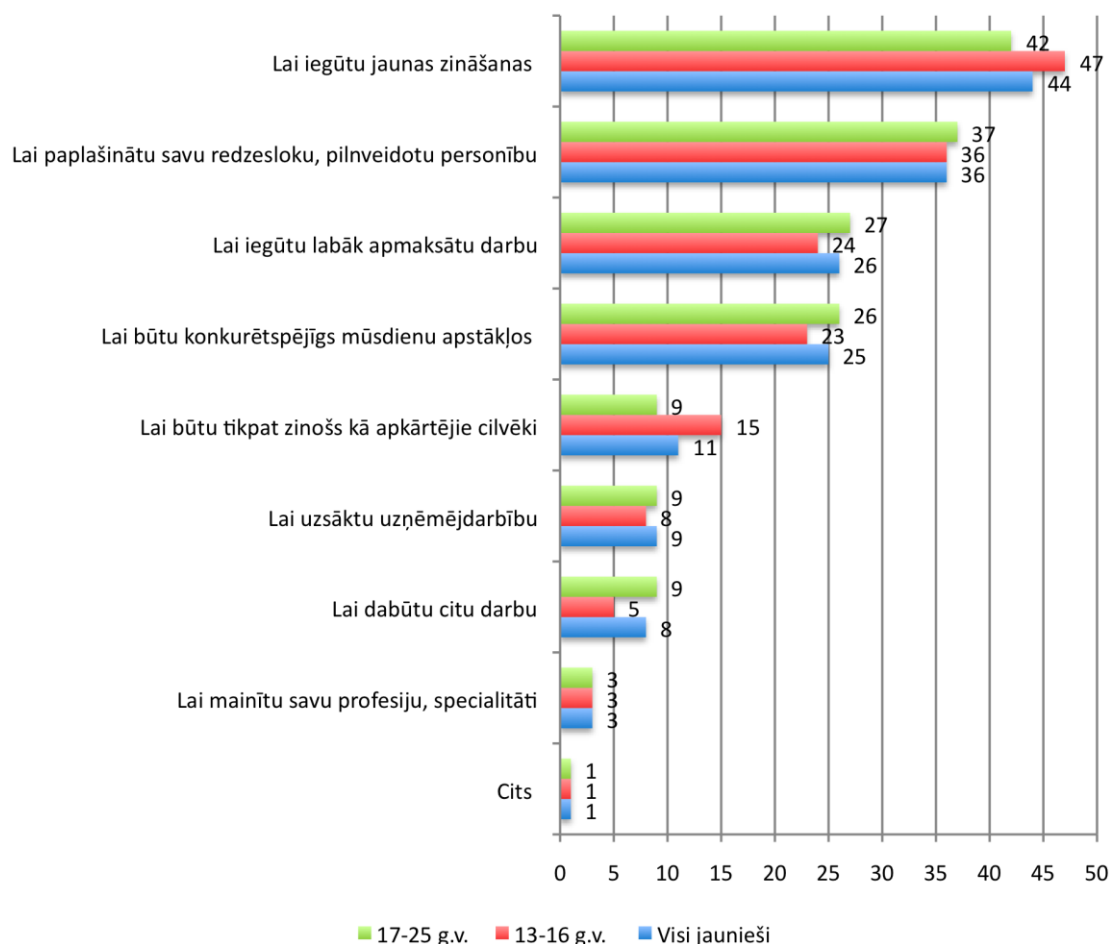
zināšanu un prasmju jomas minētas nozīmīgi retāk (katra no tām ne vairāk kā 4% gadījumu).

6. attēls. Zināšanas un prasmes, kuras jauniešiem visvairāk nepieciešamas

Zināmu skaidrojumu jauniešu izvēlei sniedz atbildes uz jautājumu, kāpēc viņiem šķiet svarīgi iegūt konkrētās zināšanas vai prasmes. Lielākā daļa jauniešu tā arī pamato savu izvēli – tāpēc, lai iegūtu jaunas zināšanas, lai paplašinātu savu redzesloku un pilnveidotu personību (36%). Tomēr katrs ceturtais jauniešs uzsvēris arī zināšanu praktisko nozīmi – lai iegūtu labāk apmaksātu darbu (26%) un būtu konkurētspējīgs mūsdienu apstākļos (25%). Jaunieši līdz 16 gadu vecumam vairāk uzsver zināšanu nozīmi personības attīstībā, kamēr vecākās grupas pārstāvji nedaudz augstāk vērtē zināšanu un prasmju praktisko pielietojamību mūsdienu dzīvē.

7. attēls. Iemesli, kādēļ vēlas iegūt jaunas zināšanas un prasmes: atbilžu sadalījums atkarībā no vecum (%)

Lai precizētu sniegto informāciju, jauniešiem tika lūgts nosaukt konkrētas tēmas, kuras tiem visvairāk interesētu un kurās tie vēlētos papildināt jau esošās zināšanas vai iegūt jaunas. Atbildes uz atklāto jautājumu apkopotas tabulā, sniedzot gan to procentuālo raksturojumu, gan atbilžu piemērus.

Aptuveni piektā daļa aptaujāto jauniešu izteikuši interesi par uzņēmējdarbības, vadības zinībām, tirgzinībām u.c. līdzīgām tēmām. Tikpat liela daļa jauniešu vēlētos bezmaksasursos apgūt kādu svešvalodu (vairumā gadījumu minēta angļu valoda), atsevišķos gadījumos - arī latviešu valoda. Nākamā tēma vai precīzāk – zināšanu un prasmju kopa saistīta ar interešu izglītības jomu. Kopumā 13% aptaujāto jauniešu vēlējušies apmeklēt gleznošanas, zīmēšanas, dejošanas, mūzikas u.tml. nodarbības dažādos pulciņos vai studijās. Šajā interešu grupā visbiežāk minēta gleznošana un zīmēšana. 11% jauniešu papildus formālai izglītībaiursos vēlējušies apgūt vai papildināt kādas profesionālās prasmes vai iegūt profesiju. Daži šajā gadījumā minējuši vienkārši kursus profesijas apgūšanai vai profesionālo iemaņu papildināšanai, citi nosaukuši konkrētu profesiju, nodarbošanos, piemēram, friziera, manikīra vai autoatslēdznieka, elektriķa un vēl daudzas citas profesijas. Līdzīga daļa (9%) jauniešu interesējas par praktiskajām nodarbībām un zināšanu apguvi dažādās dzīves mākslās – par dzīvesveidiem, veselīgu uzturu u.tml., vēlas apgūt vai papildināt savas datorzināšanas un vēl tikpat daudzi interesējas par auto vadīšanas prasmēm, t.i. - vēlas apgūt auto vadīšanu, tajā

skaitā, drošas braukšanas tehniku bezmaksas vai vismaz daļēji apmaksātosursos.

Kopumā 15% jauniešu interesē dažādas zinātņu jomas, tajā skaitā 8% aptaujāto izteikuši lielāku interesi par sociālām zinātnēm, bet 7% - par eksaktajām vai dabas zinātnēm. Iespējams šī interese lielā mērā saistīta ar jomu (specialitāti), kuru jaunietis apgūst vai vēlētos apgūt kādā izglītības iestādē. No sociālām zinātnēm visbiežāk, kā jau tas pēdējā gadu desmitā raksturīgs, populārākā ir psiholoģija un jurisprudences. Savukārt no eksaktajām un dabas zinātnēm biežāk minētas medicīna un ar lauksaimniecību saistītās zināšanu jomas. 7% jauniešu visvairāk vēlētos bez maksas apmeklēt sporta nodarbības. Atsevišķi respondenti visvairāk interesējas par paraolimpiskajām spēlēm. Salīdzinoši retāk, tomēr 4% gadījumu kā galvenā interese minēta vēlme iegūt informāciju par projektiem (galvenokārt ES projektiem) un profesionālās orientācijas jautājumi. No speciālistu lekcijām vai konsultācijām jauniešus visvairāk interesē psihologa konsultāciju pieejamību un konsultācijas bērnu audzināšanas jautājumos. No citām aktivitātēm, kuras jaunieši atsevišķos gadījumos minējuši kā svarīgākās, būtu jānosauca tūrisms/ceļošana, interešu grupu izveide, kā arī palīdzība bāreņiem, bērnu namiem, sociālās aprūpes centra izveide.

3. tabula. Tēmas, par kurām interesējas jaunieši (% un atbilžu piemēri)

Uzņēmējdarbība, vadības zinības un mārketingas	21%
<i>Uzņēmējdarbības pamati (7,8%)</i>	
<i>Ekonomika (2,8)</i>	
<i>Lietvedība (1,6%)</i>	
<i>Grāmatvedība (1,9%)</i>	
<i>Finansējums, finanšu jautājumi; mārketinga jautājumi; izklaides industrijas vadība; projektu vadība/izstrāde; komandu darba principi</i>	
Svešvalodas un latviešu valoda	20%
<i>Dažādas svešvalodas</i>	
<i>Latviešu valoda (1%)</i>	
Kultūra un māksla	13%
<i>Glezniecība, zīmēšana (4)</i>	
<i>Dizains (1,2)</i>	
<i>Arhitektūras pamati; lietišķā māksla</i>	
<i>Lekcijas par kino; multiplikācijas pulciņš</i>	
<i>Dejošana; horeogrāfija</i>	
<i>Mūzika</i>	
<i>Stilistika; modelēšana;</i>	
<i>Teātris; skatuves runa; pasākumu vadīšana</i>	
Profesionālie kursi	11%
<i>Profesionālie kursi; profesionālās kvalifikācijas paaugstināšana; kursi, pēc kuriem var strādāt kādā profesijā;</i>	
<i>Friziera amats; manikīrs/ skropstu pieaudzēšana; kosmetoloģija; masāža</i>	
<i>Floristika; foto kursi</i>	
<i>Skaņas inženierija</i>	
<i>Pārdevēja kursi</i>	
<i>Autoatslēdznieka, metinātāja, elektriķa profesija; galdniecība; celtniecība; tiesības Prasmes strādāt ar specializētu meža tehniku</i>	
<i>Ugunsdzēsēja profesija; praktiskas nodarbības ar policistiem</i>	
<i>Apģērbu šūšana/ adīšana/ rokdarbi</i>	
<i>Bārmeņa profesija</i>	
<i>Pavāru kursi</i>	

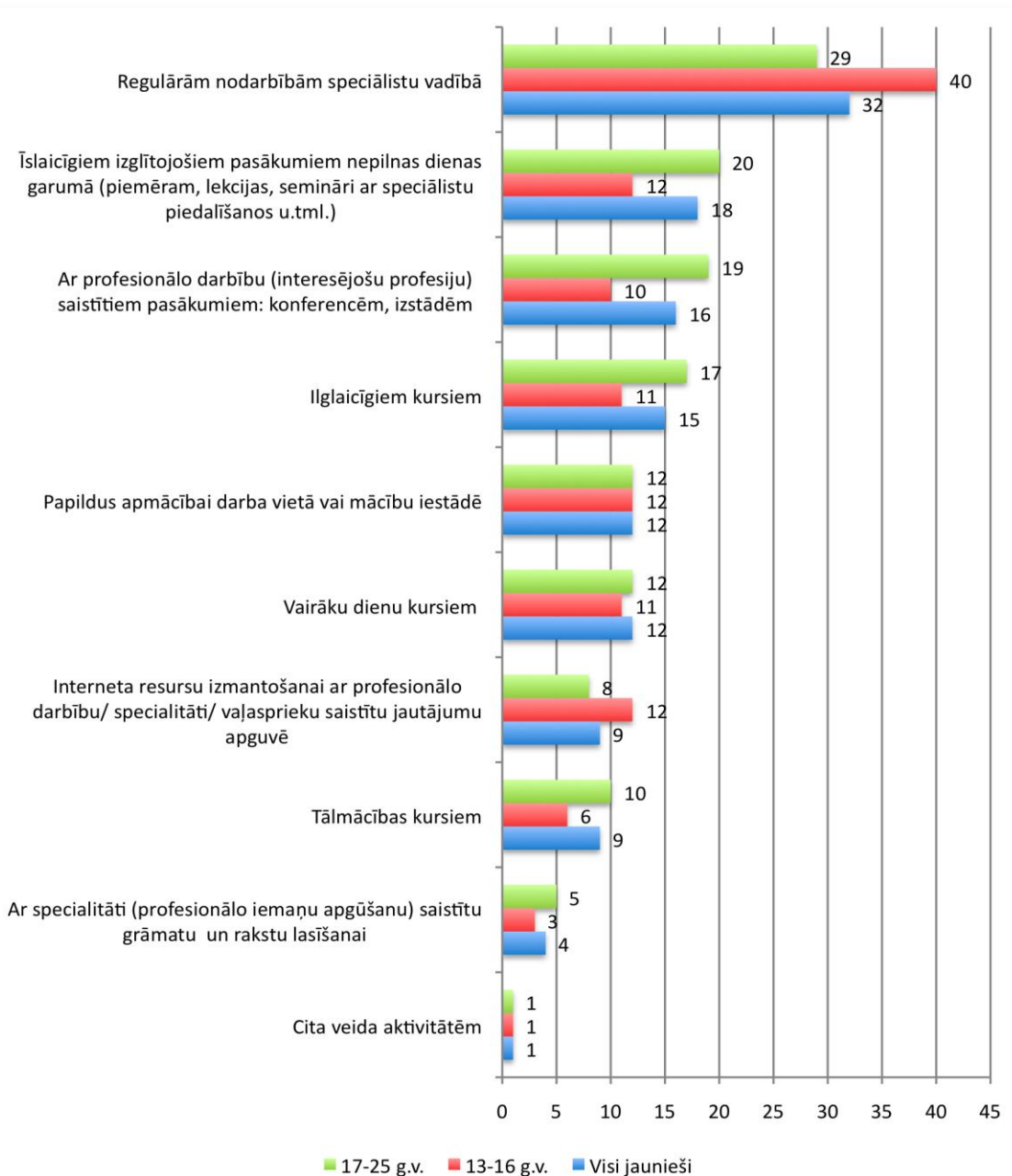
Dzīves māksla un praktiskās iemaņas dažādās jomās	9%
<i>Komunikācijas prasmju attīstīšana/retorika (2,6)</i> <i>Veselīgs uzturs (1,5); veselības aprūpe</i> <i>Etiķete; modes tendences;</i> <i>Dzīves ceļa iemaņas</i> <i>Vīna kultūra</i> <i>Kosmētikas lietošana</i> <i>Personības pilnveidošana</i> <i>Ķermeņa apgleznošana</i>	
Datorzinības	9%
Auto zinības	9%
<i>Auto/ motocikla vadīšana (6,1%)</i> <i>Drošas braukšanas tehnika</i> <i>Tehnika; automašīnu uzbūve/remonts</i>	
Sabiedriskās zinātnes un pedagogija	8%
<i>Psiholoģija (4%)</i> <i>Jurisprudence (3,1);</i> <i>Valsts aparāta darbība; cilvēktiesības;</i> <i>Pedagoģija</i> <i>Sociālais darbs/ aprūpe</i> <i>Sabiedriskās attiecības, reklāma; žurnālistika</i> <i>Filosofija</i> <i>Vēsture</i>	
Eksaktās un dabas zinātnes	7%
<i>Medicīna (2)</i> <i>Ķīmija; optometrija; matemātika</i> <i>Norises dabā, vides zinības; dabas aizsardzība</i> <i>Zvejniecība; ornitoloģija; biškopība; dārzkopība</i> <i>Lauksaimniecība/ lopkopība; dzīvnieki; veterinārija; zirgkopība</i> <i>Pārtikas tehnoloģija</i>	
Dažādas sporta nodarbības	7%
<i>Trenažieri, nodarbības trenera vadībā</i> <i>Paraolimpiskās spēles</i> <i>Autosports</i>	
Informācija par projektiem, izglītības un profesionālās orientācijas jautājumiem	4%
<i>NVO darbības pilnveidošana</i> <i>Starptautiskie konkursi</i> <i>Informācija par ES projektiem</i> <i>Izglītības iespējas un darbs ārzemēs; studentu apmaiņas programmas</i> <i>Profesijas izvēle</i> <i>Sagatavošanas kursi iestājesāmeņiem augstskolā</i> <i>Jebkuri kursi vai informācija, lai dabūtu labāk apmaksātu darbu</i>	
Speciālistu lekcijas, konsultācijas	2%
<i>Psihologa konsultācijas</i> <i>Bērnu audzināšana</i> <i>Jurista padomi</i> <i>Tikšanās ar interesantiem cilvēkiem</i> <i>Nozaru speciālistu lekcijas; lekcijas ar Latvijā atzītu speciālistu piedalīšanos</i>	

Dažādi	2%
---------------	-----------

*Tūrisms/ceļošana;
 Palīdzība bāreņiem, bērnu namiem; izveidot sociālās aprūpes centru;
 Interesu grupu izveide;
 Armija, ieroči; šovbizness; par mīlestību; dažādi/visu iespējamo*

Runājot par apmācību formām, vairums jauniešu priekšroku dod regulārām nodarbībām speciālistu vadībā. Šo formu par labāko atzinusi gandrīz trešdaļa aptaujāto (32%). Retāk, bet salīdzinoši bieži minēti vēl īslaicīgi izglītojoši pasākumi, kursi nepilnas dienas garumā (16%) un ar profesionālo darbību saistītas izstādes (15%). Jauniešu uzskati nozīmīgi atšķiras atkarībā no vecuma. Jaunākās grupas pārstāvju vidū populārākas ir regulāras nodarbības speciālistu, profesionāļu vadībā, kamēr jaunieši pēc 17 gadu vecuma priekšroku dod īslaicīgām apmācības un izziņas formām: vienas dienas kursiem, apmācībām un dažādām izstādēm. Domājams šīs atšķirības nosaka gan jauniešu brīvā laika struktūra un apjoms, gan interešu prioritātes.

8. attēls. Apmācību formu izvēle (%)

Ierosinājumus un idejas par projektiem, kādos jaunieši gribētu iesaistīties vai kurus viņi paši varētu realizēt savā dzīvesvietā, izteikuši aptuveni 2/3 no aptaujātajiem. Šos priekšlikumus var sadalīt vairākās grupās: uz izglītības un prasmju papildināšanu vērstos (līdzīgi, kā jau iepriekšējos jautājumos šajā gadījumā tiek nosaukti dažādi kursi, lekcijas u.tml. aktivitātes); organizēta brīvā laika pavadīšanas formas un pasākumi; kā arī atsevišķi pasākumi un akcijas, kurus varētu organizēt paši jaunieši.

Runājot par idejām projektiem, kuri būtu realizējami jauniešu dzīves vietās, visbiežāk (kopumā 27%) tiek minētas apmācības visdažādākās formas: izglītības, dzīves, profesionālo prasmju papildināšana dažādosursos, lekcijās, saņemot speciālistu konsultācijas. Iespējams, šīs atbildes ietekmējis aptaujas konteksts un iepriekšējie jautājumi, kuros ļoti detalizēti tikai noskaidrota jauniešu attieksme pret šīm papildu un neformālās izglītības formām, to ieguves veidiem. Tomēr arī atbildes uz turpmākajiem jautājumiem, liecina, ka vairumam jauniešu zināšanu un dažādu prasmju ieguve un papildināšana ir ļoti svarīgs mērķis. Lielākoties gan respondenti uzsvēruši, ka tāda vai citāda apmācības forma tos interesē tikai tādā gadījumā, ja kursi, konsultācijas utt. tiek nodrošinātas bez maksas, jo pēc pašu jauniešu sacītā „daudziem taču vispār nav naudas”.

Līdzīgi kā iepriekš, populārākā papildu zināšanu un prasmju iegūšanas joma ir svešvalodas, datorzinības, autovadīšanas prasmes u.tml. Atsevišķi jaunieši savas vēlmes precizējuši, izsakot interesi par sagatavošanas kursiem eksāmeniem (iestājeksaāmeniem) augstskolās, apmācībām, kā rīkoties bīstamās situācijās utt. No speciālistu konsultācijām vislielākā interese atkārtoti izteikta par psihologa padomiem, jautājumiem par veselīgu dzīves veidu u.tml.

Atbildes uz jautājumu par projektiem konkrētā dzīvesvietā sniedz precīzāku informāciju par tēmām atsevišķiem semināriem, lekcijām. Vispirms jāsecina, ka jaunieši vairāk ieinteresēti starptautisku semināru un starptautiskas sadarbības organizācijā. Tos interesē mācību un darba iespējas ES valstīs, ES līdzekļu pieejamība projektu realizācijai lauksaimniecībā, kā arī citās tautsaimniecības nozarēs. Vērtīgs šķiet ieteikums lekciju un kursu organizācijā veidot pastāvīgu sadarbību ar augstskolām un to filiālēm reģionos. Tāpat vēra ņemamas ir ierosinājums vairāk popularizēt, iepazīstināt ar jauniešu veiksmes stāstiem, kas neprasa īpašus finansiālus resursus un ko var viegli realizēt, organizējot tikšanos ar jauniem cilvēkiem, kuriem sekmējies gūt panākumus visdažādākajās dzīves jomās: darbā, mācībās, sportā utt.

Nākamā lielākā grupa ierosinājumu (18%) saistīta ar organizētām (vai kontrolējamām) brīvā laika aktivitātēm. Daļā gadījumu uzsvērts, ka konkrētajā dzīves vietā jauniešiem pirmkārt jau nepieciešama pulcēšanās vieta. Tāpat jaunieši saredz nepieciešamību veidot un organizēt interešu grupas, izveidot darbīgu jauniešu padomi, organizēt sēdes. Interesanti ir jauniešu ierosinājumi atsevišķu vai regulāru pasākumu organizācijai. Šeit tiek minētas gan bērnu un jauniešu atpūtas nometnes, konkursu un olimpiāžu organizēšana vietējā mērogā, gan pasākumi, kuru mērķa auditorija ne vienmēr ir jaunieši, bet kurus organizē paši jaunieši: labdarības pasākumi (ziedojumu vākšana bērnu namiem, patversmēm, veco ļaužu pansionātiem, dzīvnieku patversmēm utt.), jauniešu organizēts koncerts veco ļaužu pansionātā, veselības diena un pārgājieni u.tml.

Salīdzinoši ļoti neliela daļa jauniešu izteikuši interesi par dažādu brīvā laika izklaides formu pieejamību: galda un datorspēlēm, deju vakariem u.tml. Ne tik bieži, tomēr daļa jauniešu savā dzīves vietā vēlētos veidot klubus (piemēram, vecāku, autobraucēju u.c. klubus).

8% jaunieši rosinājuši domāt par bezmaksas sportošanas iespējām pilsētā vai pagastā. Konkrētu projektu mērķis varētu būt, piemēram, cīņa par sportiskākās pilsētas nosaukumu.

Runājot par realizējamajiem projektiem, nelielai daļai aptaujāto (5%) svarīgākais ir interešu izglītības pieejamības nodrošinājums jauniešiem to dzīvesvietā. Šeit minama gan vēlme apmeklēt dažādus pulciņus, gan izveidot savu ansambli, mākslas studiju utt.

Īpaši interesantas un nozīmīgas šķiet respondentu ierosmes atsevišķu aktivitāšu, kā arī pastāvīgu

pasākumu organizācijai. Lielākoties šajos gadījumos jaunieši veido ne tikai mērķa grupu, bet paši ir šo pasākumu organizētāji.

Priekšlikumi ietver diezgan plaša spektra pasākumus un akcijas, sākot no vispārēja uzsaukuma organizēt protesta akcijas līdz konkrētiem piedāvājumiem – organizēt jauniešu patruļas kārtības uzturēšanai pilsētā/ pagastā, organizēt palīdzību pansionātiem, cilvēkiem ar invaliditāti, rīkot vides sakopšanas talkas, izveidot bērnu rotaļu laukumu, organizēt dienas centru mazajiem u.tml.

Un kā pēdējais, bet nebūt ne mazsvarīgākais priekšlikums būtu jāmin jauniešu ierosinājums vismaz vietējo pašvaldību līmenī attīstīt projektus skolēnu un studentu nodarbinātībai vasaras brīvdienās. Šos projektus varētu realizēt sadarbībā ar lauku saimniecībām, celtniecības firmām un pat bērnudārziem, bērnu aprūpes dienas centriem utt. Viens no virzieniem šajā jomā – sadarbības projekti un apmaiņas programmas ar citu valstu jauniešiem.

4. tabula. Jauniešu ierosinājumi un idejas par projektiem, kuros tie vēlētos iesaistīties savā dzīvesvietā (% un atbilžu piemēri)

Papildu izglītības formas: kursi, lekcijas	27%
Kursi (19%)	
<i>Bezmaksas kursi; profesionāli kursi; kursi dažādām interesēm (arheoloģija, psiholoģija, filozofija)</i>	
<i>Svešvalodas; datorzinības; kolektīva vadīšanas prasmes; komunikāciju prasmes; projektu izstrādes apmācība; sagatavošanas kursi iestājek sāmeniem augstskolās; motivācijas, dzīves mērķa izvēle; auto vadīšanas prasmes; arhitektūra; dizains; foto kursi; ēdināšanas bizness; kursi profesionālajā kosmētikā; šūšanas kursi; ģitāras spēles kursi; apmācība kā rīkoties bīstamās situācijās</i>	
Speciālistu konsultācijas (5%)	
<i>Psihologa konsultācijas, treniņi; biznesa plānu sastādīšana veselīgs dzīvesveids aicināt profesionāļus; tikšanās ar nozaru speciālistiem auto biznesa attīstīšana</i>	
Informatīvi semināri, lekcijas (3%)	
<i>Starptautiskie semināri; semināri par projektiem, mācību un darba iespējām ES valstīs; Sniegt informāciju skolās par bezmaksas kursiem Semināri par ES naudu lauksaimniecībai, biškopībai; Pastāvīga sadarbība ar augstskolām; stāstīt par veiksminiekiem, popularizēt veiksmes stāstus, sniedzot pozitīvu piemēru pārējiem Jauniešu tiesības un pienākumi; Etiķetes apmācības; kristīgie semināri</i>	
Organizētas brīvā laika pavadīšanas aktivitātes	18%
Interesu grupas (6%)	
<i>Interesu grupu organizācija Nodrošināta pulcēšanās vieta; izveidot atpūtas vietu/ uzņemt viesus (pašiem jauniešiem); Regulāras jauniešu padomes sēdes</i>	
Atsevišķu pasākumu organizācija (9%)	
<i>Bērnu un jauniešu darba un atpūtas nometnes;</i>	

konkursi/olimpiādes;
 bērnu namu apciemojumi;
 labdarības pasākumi (ziedojumus vākt dzīvnieku patversmēm, bērnu namiem, patversmēm);
 pasākumi bērniem; ģimenes pasākumi ar bērniem;
 mūzikas pasākumi;
 izstādes;
 modes skates; miss konkurss;
 tikšanās ar slavenībām;
 apgleznot māju sienas;
 jauniešu organizēts koncerts veco ļaužu pansionātā;
 veselības diena; organizēti pārgājieni

Atpūtas un izklaides pasākumi (2%)

Spēles (galda un datora)
 Vieta brīvā laika pavadīšanai
 Dejas, deju vakari

Pastāvīgas organizācijas un klubi (1%)

Vecāku klubs; jauno montieru-mehāniķu klubs; motobraucēju klubs

Sporta nodarbību organizācija	8%
--------------------------------------	-----------

Organizētas sporta nodarbības, sporta pasākumi; mērķis - sportiska pilsēta

Interesē izglītība	5%
---------------------------	-----------

Attīstīt neformālās izglītības dažādas formas; radošas nodarbes
 Kino, režija; seno amatnieku apzināšana; kultūras vēsture; izveidot mākslas studiju;
 izveidot savu ansambli; rotu taisīšana; rokdarbi; dziedāšana; modes tendences

Pastāvīgu un atsevišķu akciju organizācija pilsētā/pagastā	5%
---	-----------

Atsevišķu akciju organizācija (3%)

Organizēt protesta akcijas;
 Jauniešu kārtības patruļas (kārtības uzturēšanai pilsētā, pagastā)
 Jaunieši, kā sociālie darbinieki
 Vides aizsardzības pasākumi; talkas un pastāvīgi pasākumi apkārtnes sakopšanai
 Organizēt palīdzību pansionātiem;
 Palīdzība invalīdiem;
 Talantu šovi

Pastāvīgas aktivitātes (2%)

Izveidot un ļaut attīstīties jauniešu mazajam biznesam
 Pasākumi dzīvnieku aizsardzība; dzīvnieku patversmes izveide
 Bērnu rotaļu laukumu izveidošana;
 bērnu dārzs mazajiem; dienas centrs mazajiem bērniem;
 Skeitparks; uztaisīt dragreja trasi

Skolēnu/ studentu darbs vasarā	5%
---------------------------------------	-----------

Studentu apmaiņas programmas; sadarbības projekti ar ārzemju jauniešiem
 Darba projekti; organizēt darba vietas, nodarbinātību vasaras brīvlaikā
 Sadarbība ar lauksaimnieku saimniecībām; celtniecības darbi;
 vasaras darbs bērnu dārzos

Dažādi ierosinājumi	2
----------------------------	----------

Meklēt un piesaistīt sponsorus; atbalstīt talantīgus jauniešus

5. Jauniešu aktivitāte un attieksme pret jauniešu centriem

Jauniešu aktivitātes pašnovērtējums

Jauniešu aktivitāti var raksturot vairākos līmeņos, tajā skaitā kā līdzdalību vienaudžu vai paša organizētos pasākumos. Savas aktivitātes pašnovērtējumu respondenti sniedza atbilstoši piecu punktu skalai, kur 1 nozīmē „*Nemaz neesmu aktīvs un labprātāk neiesaistos jauniešu organizētās aktivitātēs*”, bet 5 – „*Esmu aktīvs un labprāt iesaistos dažādās jauniešu aktivitātēs*”. Kopumā jaunieši savu aktivitāti vērtē kā viduvēju (vid. vērt 3,59), tomēr procentuāli vairāk nekā puse (55%) uzskata sevi par samērā aktīviem. Trešdaļa jauniešu savu aktivitāti novērtējuši ar 3, bet 13% sevi uzskata par samērā neaktīviem.

5. tabula. Jauniešu aktivitātes pašnovērtējums (%)

Nemaz neesmu aktīvs un labprātāk neiesaistos jauniešu organizētās aktivitātēs	1	2	3	4	5	Esmu aktīvs un labprāt iesaistos dažādās jauniešu aktivitātēs
	3%	10%	33%	34%	21%	

Aktivitātes pašnovērtējums dažādās jauniešu grupās ir atšķirīgs. Salīdzinot vidējos rādītājus, pozitīvāk savu aktivitāti vērtē jaunieši vecumā no 13 līdz 16 gadiem. Pamatoti sevi par aktīvākām uzskata sievietes, tomēr šīs atšķirības nav statistiski nozīmīgas. Vislielākās un statistiski būtiskākās atšķirības pastāv atkarībā no jauniešu dzīvesvietas. Par vismazāk aktīvajiem sevi uzskata Rīgas jaunieši. Savukārt lielākajās pilsētās dzīvojošie jaunieši savu aktivitāti vērtējuši visaugstāk gan salīdzinot ar rīdniekiem, gan laukos dzīvojošajiem jauniešiem.

6. tabula. Pašnovērtējuma vidējie rādītāji dažādās jauniešu grupās

Pazīmes	Vid. vērtējums	
Visi jaunieši	3,59	
Vecuma grupa	13-16 gadi	3,66
	17-25 gadi	3,56
Dzimums	Vīrieši	3,54
	Sievietes	3,63
Dzīvesvieta	Rīga	3,50
	Valsts nozīmes pilsētas	3,80
	Citas pilsētas un pagasti	3,59

Jauniešu centru apsekojuma dati un fokusgrupu diskusiju rezultāti (sk. iepriekš) liecina, ka jauniešu centru darbības modeļi var būt diezgan atšķirīgi – tie var darboties gan kā neformālās izglītības centri, gan vienkārši kā brīvā laika pavadīšanas vieta, gan apvienot vairākas funkcijas vienlaicīgi. Līdz ar to jauniešu vērtējums šādiem centriem var būt ļoti atšķirīgs atkarībā no vecuma, individuālajām interesēm un ne vienmēr atbilst šo centru darbības objektīvajam vērtējumam. Daļai jauniešu šādu centru pastāvēšana vispār nav svarīga un neinteresē, par ko vismaz daļēji liecina arī atbildes uz jautājumu vai viņu dzīvesvietā ir izveidots un darbojas jauniešu iniciatīvas/ brīvā laika

centrs. 44% aptaujāto nezina (nevar pateikt) vai tāds centrs eksistē vai nē. Tas raisa jautājumu, uz kuru šīs aptaujas ietvaros precīzu atbildi nevarēsīm sniegt – vai šie jaunieši nav informēti tādēļ, ka viņiem nav interese apmeklēt šādus centrus, vai tādēļ, ka konkrētie centri nepilda savas funkcijas – to darbība ir zemas kvalitātes un nepamanāma.

Nedaudz vairāk nekā trešā daļa (36%) jauniešu atbild, ka to dzīves vietā jauniešu centrs darbojas, bet 20% gadījumu – šāda centra nav.

Uz dažiem jautājumiem par vietējā centra darbību tika lūgts atbildēt tikai tiem respondentiem, kuru dzīvesvietā jauniešu iniciatīvas/brīvā laika centrs darbojas. No atbildējušajiem centru apmeklējusi mazāk nekā puse aptaujāto. 9% to darījuši vienu reizi, 26% – dažas reizes, bet 9% apmeklē regulāri.

7. tabula. Jauniešu centru apmeklējuma biežums (% no tiem, kuru dzīvesvietā šādi centri darbojas)

	%
Nekad nav apmeklējuši	56
Ir apmeklējuši vienu reizi	9
Apmeklējuši dažas reizes	26
Apmeklē regulāri	9

Lūgti pastāstīt par to, ko viņi parasti mēdz darīt jauniešu centrā, liela daļa jauniešu (sk. tabulā apkopotās atbildes) pirmkārt uzsver, ka tā ir laba vieta, kur viņiem pulcēties: 26% apmeklē centru, lai satiktos un komunicētu ar draugiem, meklētu sev domubiedrus. Atsevišķos gadījumos kopā tiek iedzerts arī alus. Motivācija satikties ar draugiem lielā mērā prognozē arī nākamās populārākās nodarbes jauniešu centros, t.i. – atpūtu, izklaidi, spēlējot spēles un iesaistoties līdzīgās aktivitātēs. Tāpat domubiedrus var atrast darbojoties dažādos interešu pulciņos. Būtisks iemesls centra apmeklējumam ir iespēja izmantot datoru un internetu, kas, īpaši svarīgi ir tiem jauniešiem, kuriem šādu iespēju nav mājās. Gandrīz katram piektajam no respondentiem tā bijusi svarīgākā motivācija apmeklēt jauniešu centru.

Citas aktivitātes, ar kurām jaunieši nodarbojušies centros, minētas retāk. 13% aptaujāto nodarbojušies ar sportu (apmeklējuši treniņu zāli, sporta nodarbības utt.). Tikpat liela daļa (13%) piedalījušies pasākumos vai apmeklējuši koncertus.

Kā liecina aptaujas rezultāti, tad izglītības papildināšanai un dažādu prasmju apmācībai jauniešu vērtējumā būtu jāklūst par vienu svarīgākajām jauniešu centru funkcijām, kamēr atbildes par aktivitātēm šobrīd jau izveidotajos centros liecina par pretējo. Tikai 6% respondentu jauniešu centros apmeklējuši kādus kursus, lekcijas vai tml. Un tikai dažos gadījumos aptaujātie jaunieši centru darbības ietvaros piedalījušies nometnē vai pārgājienā.

8. tabula. Jauniešu nodarbes iniciatīvu/ brīvā laika centros (% no tiem, kuru apmeklēja jauniešu centru savā dzīvesvietā)

Komunikācija ar draugiem, domubiedriem	26%
<i>Vieta, kur satikties ar draugiem; meklē domubiedrus</i>	
Atpūta, izklaide	22%
<i>Atpūšas, spēlējot dažādas spēles; biljards u.c.</i>	
Interesešu izglītība	22%
<i>Apmeklē dažādus pulciņus: dziedāšana, dejošana, zīmēšana; rotu kalšana; stikla apgleznošana</i>	
Datora/interneta izmantošana	21%
<i>Izmanto datoru, pieeju internetam</i>	
Sportošana	13%
<i>Apmeklē treniņzāli; sporta nodarbības</i>	
Kultūras un izklaidējoši pasākumi	13%
<i>Apmeklē dažādus pasākumus, koncertus</i>	
Informācija	9%
<i>Meklē informāciju; iegūst informāciju par dažādiem pasākumiem</i>	
Papildu izglītība	6%
<i>Semināri; kursi, t.sk. valodu; diskusijas</i>	
Organizētas brīvā laika aktivitātes	2%
<i>Nometnes; pārgājieni</i>	
Citas nodarbes	3%
<i>Meklē darba iespējas; pilda mājas darbus</i>	

Apmierinātība ar jauniešu centru darbību

Aptaujas rezultāti liecina, ka no jauniešiem, kuri centrus ir apmeklējuši vai apmeklē regulāri, absolūtais vairākums (88%) kopumā ir apmierināti ar centra darbību un saņemtajiem pakalpojumiem. Drīzāk neapmierināti, atsevišķā gadījumā - ļoti neapmierināti, ir 11% respondentu.

9. tabula. Apmierinātība ar centra darbību un piedāvātajiem pakalpojumiem (% no tiem, kuri apmeklēja centru)

	%
Ļoti apmierināti	20
Drīzāk apmierināti	68
Drīzāk neapmierināti	11
Ļoti neapmierināti	1

Kas tad īsti pievilina, kas patīk un kas neapmierina jauniešu centru darbībā? Arī uz šiem

jautājumiem, protams, atbildēja tikai tie jaunieši, kuri centrus bija apmeklējuši. Vērtējums papildina un apstiprina iepriekš sniegto informāciju par apmeklējuma motivāciju. Visbiežāk kā pozitīvu emociju avotu jaunieši min iespēju satikties ar draugiem, iegūt jaunus draugus (67%), kā arī centru darbinieku atsaucību un kompetenci (53%), kas nodrošina patīkamu un mājīgu atmosfēru (52%). Nākamā pozitīvo faktoru kopa, kas netieši norāda arī uz apmeklējuma mērķiem, ir datora (46%) un interneta (51%) pieejamība. Mazsvarīgs nav arī telpu iekārtojums. To kā patīkamu vērtē 49% jauniešu. Salīdzinoši zemāk vērtēts un, iespējams, nepietiekams ir sporta aktivitāšu piedāvājums, pieejamās informācijas klāsts un daudzveidība.

Kopumā tiem jauniešiem, kuri centrus ir apmeklējuši, vairumā gadījumu to darbība un pakalpojumi šķiet apmierinoši. Neapmierinātību ar iepriekš aprakstītajiem aspektiem paudis daudz mazāks skaits aptaujāto. Šajā gadījumā būtiskākais neapmierinātības iemesls, ko min 22% respondentu, ir tas, ka nav telpu sportošanai vai ir ļoti ierobežots sportisko aktivitāšu piedāvājums. Aptuveni 10% gadījumu nepatiku izraisa neremontētas, nepatīkamas telpas, informācijas trūkums un tas, ka nav pieejams internets, 8% gadījumu nav vai nav pietiekams skaits datoru. Aptuveni 8% jauniešu sūdzas, ka centrā ir drūmi un nelaiņi darbinieki, citus neapmierina vienaudžu kompānija un to uzvedība, kas kopumā nešaubīgi rada neveselīgu, nepatīkamu atmosfēru. Arī organizēto pasākumu klāsts neapmierinošs šķiet 8% aptaujāto jauniešu.

10. tabula. Apmierinātības vai neapmierinātības iemesli (% no tiem, kuri apmeklējuši centrus)

Apmierina /patīk		Neapmierina/nepatīk	
Moderns telpu iekārtojums un	49	10	Neremontētās telpas, nepatīkamas telpas
Kompetenti, laipni, izpalīdzīgi un atsaucīgi darbinieki	53	8	Drūmi, nelaiņi darbinieki
Plašs sporta aktivitāšu piedāvājums	29	22	Nav telpas sportošanai, šaurš sportisko aktivitāšu piedāvājums
Plašs spēļu klāsts	41	7	Nav spēļu/ nav atļauts spēlēt spēles
Iespēja satikties, iegūt jaunus draugus	67	9	Neapmierina apmeklētāji, vienaudžu kompānija
Patīkama, mājīga atmosfēra	52	8	Neveselīga, nepatīkama atmosfēra
Pieejamās informācijas klāsts	37	10	Trūkst informācijas
Interneta pieeja	50	10	Nav interneta pieejas
Datoru pieejamība	46	8	Nav datoru
Organizētie pasākumi	39	8	Organizēto pasākumu klāsts (skaits)
Cits	7	9	Cits

Un visbeidzot, neatkarīgi no tā, vai aptaujāto dzīvesvietā darbojas jauniešu iniciatīvas/ brīvā laika centrs un vai viņš pats to ir apmeklējis, lūdzām respondentiem paust savu viedokli par šādu centru nepieciešamību vispār un konkrēti viņam pašam, par pakalpojumiem, kādus šiem centriem būtu jāpiedāvā.

Vairākums respondentu (77%) uzskata, ka jauniešu centri būtu vajadzīgi, tajā skaitā 24% uzskata, ka tie būtu pat ļoti vajadzīgi. Pozitīvi noskaņoto vidū nozīmīgi vairāk tādu jauniešu, kuri centrus jau ir apmeklējuši. Tomēr vienlaikus aptuveni ceturtajai daļai jauno cilvēku tas nav nepieciešams - šādi jauniešu centri drīzāk vai nemaz nav vajadzīgi.

11. tabula. Jaunatnes centru nepieciešamības vērtējums (%)

	Visi jaunieši	% no tiem, kas ir apmeklējuši centrus
Noteikti vajadzīgs	24	32
Drīzāk vajadzīgs	53	52
Drīzāk nevajadzīgs	15	10
Noteikti nav vajadzīgs	9	6

Nobeigumā respondentiem tika dota iespēja izteikties par to pakalpojumu un aktivitāšu klāstu, kurus viņuprāt būtu jāsniedz jauniešu iniciatīvas un brīvā laika centriem. Apkopotās atbildes un jau iepriekš iztīrītā informācija par papildu apmācību (kursiem, interešu izglītības dažādām formām u.tml.), kādu jaunie cilvēki vēlētos iegūt dzīvesvietā, ļauj izdarīt diezgan pamatotus secinājumus par jauniešu interesēm un apmācības vajadzībām.

Pakalpojumu klāsts, kurus aptaujātie vēlētos saņemt, ir diezgan plašs un lielā mērā atbilst piedāvājumam šobrīd jau eksistējošos jauniešu centros. Tomēr, ja aplūko dažāda veida pakalpojumus, tad procentuāli pastāv būtiskas atšķirības starp jauniešu vēlmēm un piedāvājumu. Līdzšinējo centru darbībā un jauniešu aktivitātē tajos iezīmējas četras galvenās jomas: (1) jauniešu centrs ir neformāla vieta, kur pulcēties, satikt draugus un domubiedrus; (2) centrs kalpo kā salīdzinoši pasīvas atpūtas vieta, kur paspēlēt spēles, vienkārši „patusēt”; (3) centrā pieejami pakalpojumi interešu izglītības jomā (dažādi pulciņi); (4) vieta, kur bez maksas var izmantot datoru un internetu. Citi pakalpojumi un aktivitātes pārstāvētas ievērojami retāk.

Runājot par vēlamu jauniešu centra darbības modeli un pakalpojumiem, priekšlikumos kā viena no galvenajām funkcijām tiek izvirzīta izglītošana un apmācība. Par to liecina vairāk nekā trešā daļa (36%) atbilžu, kurās kā vēlamie jauniešu centru pakalpojumi tiek minēti kursi (15% gadījumu), izglītojošas lekcijas, semināri un tikšanās ar dažādu nozaru speciālistiem (14%), bezmaksas konsultācijas (5%). Jauniešus interesē kursi ļoti dažādās dzīves jomās – sākot ar profesionālu iemaņu apmācību vai pat profesijas iegūšanu, svešvalodu apguvi un beidzot ar dažādu dzīvē nepieciešamu prasmju attīstīšanu. Galvenā piebilde, lai šie kursi vai apmācība būtu bezmaksas, jo kā atzīmē paši jaunieši „daudziem taču nav naudas”. Tikpat liela interese ir par atsevišķiem izglītojošiem pasākumiem – lekcijām, tikšanos ar speciālistiem. Daudzās atbildēs izskan priekšlikumi aicināt ne tikai dažādu jomu profesionāļus, bet arī sabiedrībā pazīstamus, panākumus guvušus cilvēkus, kā arī iepazīstināt ar jaunu cilvēku veiksmes stāstiem. Nereti nepieciešamas kā speciālistu, tā arī vienkārši dažādās jomās profesionāli strādājošu cilvēku konsultācijas, jo „jauniešiem nepieciešams pieredzējušu cilvēku padoms”.

Otrs virziens jauniešu centra darbībai saistīts ar sportu un aktīvu atpūtu. Piektā daļa jauniešu uzskata, ka jauniešu centros vajadzētu būt telpām (varbūt arī laukumiem), kur nodarboties ar sportiskām aktivitātēm. Turklāt diez vai būtu pietiekami vienkārši ar sporta zāli – telpu sportošanai. Daudzi jaunieši piemin trenāžierus, baseinu, nodarbības trenera, speciālista vadībā.

Savukārt citu aktīvas atpūtas nodarbju grupu veido organizēti brīvā laika pasākumi: bērnu un jauniešu nometnes, pārgājieni, ekskursijas. Interesanti ir ierosinājumi jauniešu centru paspārnē organizēt tikšanos, tajā skaitā pieredzes apmaiņu, ar citu rajonu jauniešiem, kā arī ārzemju jauniešiem, rīkot dažādas sacensības, konkursus. Kopumā līdzīga rakstura ieteikumi minēti 14% gadījumu.

Trešais virziens daudzviet jau tiek realizēts un tā ir interešu izglītība. 22% gadījumu jaunieši būtu ieinteresēti apmeklēt dažādu jomu pulciņus, studijas gan personības pilnveidošanas, kultūras un

garīgo vajadzību apmierināšanas nolūkā, gan arī lai iegūtu praktiskas, dzīvē noderīgas iemaņas. Jau pārskata sākumā minēts, ka diezgan liela daļa jauniešu vēlētos apmeklēt gleznošanas, zīmēšanas studijas.

Ceturtais pakalpojumu loks saistīts ar dažādu pasākumu organizāciju un norisi jauniešu centros. Vispirms jau tie ir kultūras un tematiskie pasākumi. Biežāk minētie ir izklaidējoša rakstura pasākumi un koncerti (ar pašu jauniešu līdzdalību). Interesanti, ka respondenti iesaka veidot pasākumus gan noteiktai mērķa grupai, piemēram, jaunajiem vecākiem, cilvēkiem ar invaliditāti, gan arī pasākumus, iesaistot pašus jauniešus ar invaliditāti tā organizācijā. Speciālistu vadībā, bet ar pašu jauniešu līdzdalību var tikt organizēti dažādi konkursi, skates.

Atsevišķi jāmin dažādu akciju organizēšana: jauniešu centru darbības ietvaros tiek ierosināts realizēt labdarības akcijas, palīdzību pansionātos dzīvojošiem cilvēkiem (kā jauniešiem, tā arī pensionāriem), vides sakopšanas talkas utt. Jau citos jautājumos no respondentu puses izskanējis priekšlikums centriem piedalīties jauniešu nodarbinātības jautājumu risināšanā, kas īpaši aktuāli vasaras periodā. Jaunatnes centrs varētu līdzdarboties, koordinēt sadarbību starp darba devējiem un jauniešiem, uzkrāt informāciju un informēt par individuāliem darba piedāvājumiem, piemēram, bērnu pieskatīšana u.tml.

Piektā centru darbības joma – atpūtas un izklaides pakalpojumi. Lai arī līdzšinējo centru darbībā šai funkcijai bijuši ļoti liela nozīme, salīdzinoši neliela daļa jauniešu (11%) savos priekšlikumos minējuši aktivitātes vai pasākumus, kas atbilstu šim mērķim. Neapšaubāmi jauniešu centriem būtu jākalpo kā vietai, kur jauniešiem satikties, atpūsties, lai, kā atzīmējuši vairāki respondenti, „klaiņojošiem jauniešiem būtu kur iegriezties, lai nebūtu jāklīst pa ielām”, bet acīmredzot tā ir tikai viena no vairākām centra funkcijām. Spēles (kā piemēri minēti biljards, bouldings, galda spēles, retāk - datorspēles) un kafejnīca ir tikai viens no vēlamajiem pakalpojuma veidiem. Ierosinājumos izskan vēlme, lai jauniešu centrā būtu telpa, kur pavakarēt, būtu iespēja paskatīties TV, kā arī būtu pieejams zināms klāsts ar grāmatām, žurnāliem un avīzēm.

Atsevišķi vēl jāpiebilst, ka 8% atbilžu kā svarīga centra funkcija tiek uzsvērtā datoru un brīvpieejas interneta pieejamība.

Apkopojot sacīto, varam secināt, ka līdzīgi kā apsekojot jau esošos jauniešu centrus, kā arī balstoties uz jauniešu pašu ierosinājumiem, var izdalīt vairākus jauniešu centru darbības modeļus, kuros dominē kāda no iepriekš aprakstītajām funkcijām. Tomēr atšķirībā no jau pastāvošo centru darbības pieredzes, pašu jauniešu ierosinājumos daudz lielākā mērā dominē apmācības un interešu izglītības funkcija. Kā rezultātā jāsecina, ka ideālais modelis jauniešu centra darbībai būtu visu šo funkciju sabalansēta realizācija.

12. tabula. Pakalpojumi un aktivitātes, kas jauniešu centriem būtu jāpiedāvā (%)

Apmācība, papildu izglītība	36%
Kursi 15%	
<i>Kursi dažādu profesionālu iemaņu/ profesijas apgūšanai; Svešvalodas, datorzinības, mājturības kursi, etiķete utt.</i>	
Izglītojošas lekcijas, tikšanās ar dažādu nozaru speciālistiem 14%	
<i>Lekcijas par visdažādākajām tēmām; diskusijas; zinātniskas sekcijas; tikšanās ar slavenām un sabiedrībā pazīstamām personībām, dažādu jomu speciālistiem</i>	
Konsultācijas 5%	
<i>Speciālistu (juristu, psihologu, narkologu u.c.) bezmaksas konsultācijas; palīdzība mācībās; konsultācijas profesijas izvēlē; pieredzējušu cilvēku padomi</i>	

Radoši un zinātnisku projektu realizācija 2%	
<i>Pētījumi, zinātniski projekti dažādās nozarēs</i>	
Sporta aktivitātes	25%
<i>Telpas sportošanai un sporta nodarbībām trenera vadībā; trenāžieru zāle; baseins Skeitparks</i>	
Interēšu izglītība	22%
<i>Dažādi bezmaksas pulciņi: dziedāšana, dejošana, zīmēšana; rotu kalšana; rokdarbi utt.</i>	
Organizētas brīvā laika aktivitātes	14%
<i>Iespēja aktīvi atpūsties; nometnes, pārgājieni, ekskursijas; makšķerēšana Tikšanās un pieredzes apmaiņa ar citu rajonu jauniešiem Tikšanās ar ārzemju jauniešiem Sacensības, konkursi</i>	
Kultūras un tematiskie pasākumi	14%
<i>Izkraidējoši pasākumi: koncerti; kopīga svētku svinēšana; kristīgo svētku svinēšana; pasākumi noteiktai mērķa auditorijai: jaunajiem vecākiem, cilvēkiem ar invaliditāti u.tml. Konkursi Modes un stila skates</i>	
Atpūta un izklaide	11%
<i>Spēles; Pulcēšanās telpa vakara pasēdēšanai, komunikācijai ar domubiedriem Kino, TV Grāmatas, avīzes, žurnāli Kafejnīca, bārs</i>	
Datora/interneta izmantošana	8%
<i>Pieeja datoriem/ bezmaksas internetam</i>	
Akcijas, vasaras darbs	3%
<i>Palīdzības akcijas pensionāriem; pansionātos dzīvojošajiem cilvēkiem; labdarības akcijas Palīdzība jauniešu nodarbinātībai brīvlaikā (vasaras darba iespējas) Apmaiņas programmas</i>	
Neformālā izglītība	2%
<i>Dejas, dažādas spējas attīstošas nodarbības</i>	

6. Jauniešu centru izveides un darbības paplašināšanas novērtējums

---

Šī pētījuma ietvaros tika veikts novērtējums, veicot apsekojumu 27 pašvaldībās, kuras iesniegušas pieteikumu Latvijas- Šveices sadarbības programmā multifunkcionālu jaunatnes iniciatīvas centru izveidei. Apsekojuma mērķis bija klātienē iepazīties ar plānoto infrastruktūras izbūves projektu un ar pašvaldības amatpersonām, jaunatnes lietu speciālistiem, jaunatnes darbiniekiem un jauniešu aktīvistiem pārrunātu centru darbības vīziju pēc projekta īstenošanas. Novērtējuma rezultātā bija paredzēts rekomendēt desmit pašvaldības – pa divām katrā no pieciem plānošanas reģioniem, kuru pieteikumi būtu atbalstāmi Latvijas – Šveices sadarbības programmas ietvaros.

No kopējā pieteikumus iesniegušo pašvaldību skaita 16 ir tādas, kurās jau ir izveidots un vairākus gadus veiksmīgi darbojas jauniešu centrs. Taču šīm pašvaldībām nepieciešams atbalsts renovācijas darbu veikšanai, lai labiekārtotu telpas (telpu siltināšana, remonts) vai arī lai paplašinātu centra funkcijas, nodalot brīvā laika telpas no semināru telpām, iekārtojot atsevišķas telpas iniciatīvas grupām, izveidojot papildus centru citā pilsētas mikrorajonā u.tml. Infrastruktūras projekta realizācijas rezultātā šie centri spētu uzņemt lielāku skaitu jauniešu.

Tajā pat laikā ir vairākas pašvaldības (kopumā 11), kuras ir apzinājušas jauniešu problēmas novadā, koordinējušas aktīvo jauniešu darbību, taču finanšu trūkuma dēļ jauniešu centrs tajās vēl nav izveidots. Tās pārsvarā ir pašvaldības, kuras kā novadi izveidoti pēc teritoriālās reformas tikai pagājušajā gadā. Šīs pašvaldības vairumā gadījumos, pirmkārt, vēlas izveidot jauniešu centru brīvā laika kluba funkciju nodrošināšanai, kas tiek pamatots ar jebkādu citu izklaides vai atpūtas iespēju trūkumu jauniešiem pašvaldības teritorijā. Piecos gadījumos brīvā laika kluba funkcijas centrā tiktu papildinātas ar neformālās izglītības programmu realizēšanu, skaidri definējot iespējamās aktivitāšu virzienus un pasākumu īstenošanas organizatorisko shēmu. Pārējos sešos jaunu iniciatīvas centru izveides gadījumos pašvaldības pārstāvjiem vēl trūkst skaidras neformālās izglītības programmu īstenošanas vīzijas, kā iemesls varētu būt zināšanu trūkums par neformālo izglītību.

Apsekojumā gūtā informācija liecina, ka bieži vien mazpilsētās un pagastos jauniešiem ir ierobežotas brīvā laika pavadīšanas iespējas – interešu izglītības nodarbības ir ierobežotā klāstā vai par maksu, savukārt izklaides iespējas ir sezonālas vai arī to vispār nav. Esošajā situācijā jauniešu centri mazpilsētās un pagastos ir praktiski vienīgā iespēja jauniešiem saturīgi pavadīt brīvo laiku ārpus mājām.

Novērtējuma ietvaros gūts apstiprinājums pašvaldību kapacitātei nodrošināt ilgtspējīgu jauniešu centru darbību. Vairumā apsekojamo pašvaldību ir gan nepieciešamie cilvēkresursi jauniešu organizēšanai/ pārraudzīšanai, jauniešu iniciatīvas grupas un aktīvas jauniešu nevalstiskās organizācijas, gan arī finanšu resursi centru darbības uzturēšanai pēc projektu īstenošanas.

Pētījuma pielikumā sniegts detalizēts katras pašvaldības iesniegtā pieteikuma novērtējums, kā arī novērtējuma rezultātu apkopojums.

Secinājumi un ieteikumi

- Sekmīgai jauniešu centru izveidei un darbībai nepieciešamais priekšnosacījums ir pašvaldības un jauniešu nevalstiskās organizācijas vai iniciatīvas grupas sadarbība, tas ir, ideja par jauniešu centra izveidi ir jāattīsta ne tikai pašvaldībai, bet tā ir jāatbalsta vai pat jāiniciē jauniešiem pašiem. Vairāki labās prakses piemēri rāda, ka vispirms starp jauniešu iniciatīvas grupu un pašvaldību ir risinājies dialogs, veidojusies sadarbība un tikai pēc tam dibināts jauniešu centrs.
- Sekmīgai jaunatnes politikas īstenošanai vietējā līmenī nepieciešama jauniešu centru un citu struktūru, kuras īsteno neformālās izglītības programmas, sadarbība ar formālās izglītības iestādēm. Šāda prakse pētījuma ietvaros apsekotajos jauniešu centros ir reti sastopama, taču, kā norāda jaunatnes lietu speciālisti, pedagogu zemais informētības līmenis un zināšanu trūkums par neformālās izglītības iespējām kavē jauniešu iesaisti centru aktivitātēs, kā arī liedz pilnvērtīgi izmantot neformālās izglītības iespējas skolas vidē. Šāda nepieciešamība neformālās izglītības programmu īstenošanai un formālās izglītības iestāžu sadarbībai ir arī saskaņā ar citās valstīs novēroto. Kā viens no risinājumiem ir pedagogu izglītošana neformālās izglītības jautājumos.
- Sociālās atstumtības riska grupu jaunieši kā īpaša mērķauditorija aplūkojama sabiedrības sociālās spriedzes un ekonomiskās krīzes apstākļos, kad materiālie apstākļi vienai daļai jauniešu liedz iesaistīties saturīgās brīvā laika aktivitātēs, kā rezultātā tiek veicināta sociāla izolētība vai noslāņošana. Īpaši aktuāls šis jautājums ir mazattīstītos un attālos lauku reģionos. Tomēr sociālās atstumtības riska grupu jaunieši ne vienmēr ir jauniešu centru mērķa auditorija. Tas tiek pamatots ar to, ka šai grupai ir grūtības sevi nodarbināt, lietderīgi pavadot brīvo laiku, tāpēc, strādājot ar šiem jauniešiem, nepieciešama regulāra uzraudzība un komunikācija, jo pretējā gadījumā par saistošām jaunieši varētu atzīt arī deviantas nodarbes. Daži eksperti uzskata, ka ērtākā struktūra šādu jauniešu integrācijai ir brīvā laika klubs. Turpretim kā liecina ārvalstu pieredze, jauniešu centri, kuri darbojas pēc brīvā laika kluba principiem, var sekmēt antisociālas uzvedības attīstību jauniešiem, tāpēc par optimālāko darbības modeli mazattīstītos reģionos uzskatāms jauniešu centrs, kurš apvieno neformālās izglītības programmu īstenošanas un brīvā laika kluba funkcijas.
- Pētījuma ietvaros veiktās jauniešu aptaujas dati liecina, ka vairākums (77%) jauniešu centru darbību uzskata par vajadzīgu, tajā skaitā 24% norāda, ka tie būtu pat ļoti vajadzīgi. Pozitīvi noskaņoto vidū nozīmīgi vairāk ir tādu jauniešu, kuri centrus jau ir apmeklējuši. Tas ļauj secināt, ka jauniešu iniciatīvas centru tīkls Latvijā ir paplašināms, īpaši atbalstot centru izveidi pašvaldībās, kur tie pagaidām vēl nedarbojas. Jānorāda, ka patlaban jauniešu centri ir izveidoti un darbojas aptuveni pusē no visām pašvaldībām.
- Vērtējot jauniešu centrus, par nozīmīgu faktoru, kas piesaista jauniešus centram, tiek atzīta patīkama un mājīga atmosfēra. Tāpat mazsvarīgs jauniešu skatījumā nav arī telpu iekārtojums, kuru kā patīkamu novērtējuši 49% jauniešu, kuri līdz šim kaut reizi apmeklējuši jauniešu centru. Savukārt kā būtiskākais neapmierinātības iemesls centru darbībā, ko min 22% respondentu, ir tas, ka nav telpu sportošanai. Tāpat aptuveni 10% gadījumu jauniešu nepatiku izraisa neremontētas, nepatīkamas telpas. Tas ļauj secināt, ka infrastrukturā atbalsts nepieciešams nevien jauniešu centru izveidei, bet arī to attīstībai.
- Latvijas-Šveices sadarbības programmā iesniegtie infrastruktūras pieteikumi

multifunkcionālu jauniešu iniciatīvas centru izveidei un pētījuma ietvaros veiktais pašvaldību apsekojums vairumā gadījumu apliecinājis pašvaldību kapacitāti un interesi īstenot šāda veida projektu, kuru pie tam visbiežāk atbalsta arī vietējās kopienas jauniešu iniciatīvas grupas. Nemot vērā labvēlīgos priekšnosacījumus, iespēju robežās infrastruktūras atbalsts būtu jānodrošina vairāk nekā desmit centru izveidei visā Latvijas teritorijā.

- Esošo jauniešu centru darbībā un jauniešu aktivitātē tajos iezīmējas četras galvenās jomas: (1) jauniešu centrs ir neformāla vieta, kur pulcēties, satikt draugus un domubiedrus; (2) centrs kalpo kā salīdzinoši pasīvas atpūtas vieta, kur uzspēlēt spēles, vienkārši „patusēt”; (3) centrā pieejami pakalpojumi interešu izglītības jomā (dažādi pulciņi); (4) vieta, kur bez maksas var izmantot datoru un internetu. Citi pakalpojumi un aktivitātes pārstāvētas ievērojami retāk. Savukārt runājot par vēlamo jauniešu centra darbības modeli un pakalpojumiem, jauniešu priekšlikumos kā viena no galvenajām funkcijām tiek izvirzīta izglītošana un apmācība. Par to liecina vairāk nekā trešā daļa (36%) atbilžu, kurās kā vēlamie jauniešu centru pakalpojumi tiek minēti kursi, izglītojošas lekcijas, semināri un tikšanās ar dažādu nozaru speciālistiem, bezmaksas konsultācijas. Tādējādi izglītības papildināšanai un dažādu prasmju apmācībai jauniešu vērtējumā būtu jāklūst par vienu svarīgākajām jauniešu centru funkcijām, kamēr atbildes par aktivitātēm šobrīd jau izveidotajos centros liecina par pretējo.
- Kopumā pēdējo trīs gadu laikā dažādus seminārus, kursus, lekcijas (ārpus skolas/ augstskolas) apmeklējis aptuveni katrs trešais jauniešs. Dati liecina, ka interese iegūt papildus zināšanas vai apgūt jaunas prasmes ir daudzkārt lielāka nekā līdz šim realizētais. Gandrīz puse (44%) aptaujāto vēlas mācīties svešvalodas, bet 38% vēlētos apgūt autovadītāja prasmes. Aptuveni katrs piektais (23%) vēlas uzlabot vai apgūt datorzinības, 19% - interesējas par psihologu vai līdzīgas jomas speciālistu lekcijām/konsultācijām. Salīdzinoši bieži jaunieši interesējas par uzņēmējdarbības pamatiem, juristu lekcijām/konsultācijām, projektu vadību, finansēm un mārketingu. Ārpus praktiskām un mūsdienās ļoti nepieciešamām zināšanām, salīdzinoši liela daļa jauniešu vēlas apmeklēt zīmēšanas/gleznošanas nodarbības/ kursus.
- Lielāku interesi par jaunu zināšanu un prasmju ieguvu pāuduši jaunieši vecumā līdz 16 gadiem, kā arī tie, kuri dzīvo lielākās (valsts nozīmes) pilsētās. Rīdiniēki un vēl jo vairāk mazākās pilsētās un pagastos dzīvojošo jauniešu interese vai iespējas apmeklēt dažādus kursus vai papildus apmācības ir nedaudz zemāka. Šie rādītāji ir saskaņā ar jauniešu aktivitātes pašvērtējumu – par vismazāk aktīvajiem sevi uzskata Rīgas jaunieši, savukārt lielākajās pilsētās dzīvojošie jaunieši savu aktivitāti vērtējuši visaugstāk gan salīdzinot ar rīdiniēkiem, gan laukos dzīvojošajiem jauniešiem.
- Kopumā vērtējot, jaunākās grupas respondenti biežāk nekā jaunieši pēc 17 gadiem izrādījuši interesi par dzīvē praktiski mazāk pielietojamām prasmēm un zināšanām. Līdzīgas atšķirības ir arī jautājumā par sporta nodarbībām, kur ievērojami augstāku interesi pāuduši jaunieši vecuma grupā no 13 līdz 16 gadiem. Savukārt vecākās grupas respondenti (jaunieši vecumā no 17 -25 gadiem) nozīmīgi biežāk interesējas par psihologu vai līdzīgu jomu speciālistu un juristu lekcijām/ konsultācijām, uzņēmējdarbību u.tml. Tāpat vecākās grupas pārstāvji vairāk ieinteresēti konsultācijās un lekcijās par veselīgu uzturu, dzīves stilu u.tml. jomām.
- Jauniešu aptaujas rezultāti liecina, ka jaunieši ir maz informēti par starptautiskajiem sadarbības projektiem, jauniešu apmaiņām un brīvprātīgā darba iespējām, ko organizē jauniešu centri. Jaunieši vairāk ieinteresēti starptautisku semināru un starptautiskas sadarbības organizācijā. Tos interesē mācību un darba iespējas Eiropas Savienības valstīs, ārvalstu finanšu līdzekļu pieejamība projektu realizācijai lauksaimniecībā, kā arī citās

tautsaimniecības nozarēs. Šajā sakarā jauniešu centros nepieciešams pilnveidot informācijas apriti un komunikāciju ar jauniešiem, lai popularizētu programmas “Jaunatne darbībā” piedāvātās iespējas, kā arī citus starptautisku projektu īstenošanas variantus.

- Jaunieši aptaujas ietvaros snieguši vairākus priekšlikumus jauniešu centru aktivitāšu spektra paplašināšanai. Vērā ņemams ir ierosinājums vairāk popularizēt, iepazīstināt ar jauniešu veiksmes stāstiem, kas neprasa īpašus finansiālus resursus un ko var viegli realizēt, organizējot tikšanos ar jauniem cilvēkiem, kuriem sekmējies gūt panākumus visdažādākajās dzīves jomās. Tāpat nebūt ne mazsvarīgs jauniešu ierosinājums ir vismaz vietējo pašvaldību līmenī attīstīt projektus skolēnu un studentu nodarbinātībai vasaras brīvlaikā. Šos projektus varētu realizēt sadarbībā ar lauku saimniecībām, celtniecības firmām un pat bērnudārziem, bērnu aprūpes dienas centriem utt. Jauniešu centrs varētu līdzdarboties, koordinēt sadarbību starp darba devējiem un jauniešiem, uzkrāt informāciju un informēt par individuāliem darba piedāvājumiem, piemēram, bērnu pieskatīšanu u.tml. piedāvājumiem, kas pilnībā nav Nodarbinātības valsts aģentūras kompetencē.

Izmantotā literatūra

Barko, W.T., Eccles, J.S. (2003). Adolescent Participation in Structured and Unstructured Activities: A Person-Oriented Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*. Vol.32, No.4: 233-241.

Berrefjord, S. (2005). New contexts for youth participation: integrating youth theory, policy and practice in Norway, in: *Revisiting youth political participation*. Strasbourg: Council of Europe Publishing

Mahoney, J.L., Larson, R.W., Eccles, J.S. (2005). *Organized Activities as Contexts of Development. Extracurricular Activities, After-School and Community Programs*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates

Mahoney, J.L., Stattin, H., Lord, H. (2004). Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behaviour development: Selection influences and the moderating role of antisocial peers. *International Journal of Behavioral Development*. 28 (6): 553-560

Mahoney, J.L., Stattin, H., Magnusson, D. (2001). Youth recreation centre participation and criminal offending: a 20-year longitudinal study of Swedish boys. *International Journal of Behavioral Development*. 25 (6): 509-520

Small, S., Memmo, M. (2004). Contemporary Models of Youth Development and Problem Prevention: Toward an Integration of Terms, Concepts, and Models. *Family Relations*. 53: 3-11.

Pielikums Nr.1. Multifunkcionālu jaunatnes centru izveides pieteikumu novērtējums

---

Pielikums Nr.2. Rekomendācijas infrastruktūras atbalstam multifunkcionālu jaunatnes centru izveidei

---